

સુધારેલી રીત મુજબ.

વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન
કમિટીએ તૈયાર કરેલી

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

કવિતાની સમજૂતી, અધરા શબ્દો, જોડાક્ષરો, ડ્રીલ.
રચનાર મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. મગનલાલ મોતીરામ.

સુધારેલી તથા વધારેલી આવૃત્તિ ૫ મી.

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ના ૨૫ મા આક્ટ મુજબ
રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

અમદાવાદ “ જયન્તિ ” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યા.

સને ૧૯૦૭

સંવત ૧૯૬૪

હિંમત ચાર આના.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૨૦૧૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાપીરાખિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૦૬૨ વર્ગીક

पुस्तकनुं नाम श्रीगो गोपदीना अखे

विषय ११३३ : १३३ : १३३ : १३३

રતી પૈસાની ધાત.

૧૧	પૈસાનો	૦)૦
૨૧	પૈસાનો	૦)૦૧
૩૧	પૈસાનો	૦)૦૧૧
૪	પૈસાનો	૦)-
૧૦	"	૦)=
૧૫	"	૦)=
૨૦	"	૩. ૦
૨૫	"	૦-
૩૦	"	૦=
૩૫	"	૦=
૪૦	"	૦૧
૪૫	"	૦૧-
૫૦	"	૦૧=
૫૫	"	૦૧=
૬૦	"	૦૧૧
૬૫	"	૦૧૧-
૭૦	"	૦૧૧=
૭૫	"	૦૧૧=
૮૦	"	૩. ૧)
૮૫	"	૧)-
૯૦	"	૧)=
૯૫	"	૧)=
૧૦૦	"	૩. ૧૧
૨૦૦	"	૩. ૨૧
૩૦૦	"	૩. ૩૧૧
૪૦૦	"	૩. ૫)
૫૦૦	"	૩. ૬૧

૬૦૦ " ૩. ૭૧
 ૭૦૦ " ૩. ૮૧૧
 ૮૦૦ " ૩. ૧૦)
 ૯૦૦ " ૩. ૧૧૧
 ૧૦૦૦ " ૩. ૧૨૧૧
 પૈસાનું નાણું કરવાની
 સહેલી રીત.

પૈસાનો જમણા હાથ
 તરફનો અંટલે એક-
 મનો આંકડો કાપી
 નાંખવો અને પછી
 બાકી રહેલા અંકને
 (બાકી રહેલા દશ-
 કને) બે એ ગુણુ-
 વાથી આના આવશે
 અને કાપેલા એકમ
 જેટલા પૈસા આવશે
 કારણ દશ પૈસાના બે
 આના થાય છે માટે
 પૈસામાંથી જેટલા દ-
 શક નીકળે તેને બેએ
 ગુણુવાથી આના આ-
 વે એ દેખીતું છે.

આનાની ધાત.

૪	-	૩. ૦
૮	-	૩. ૦૧
૧૨	-	૩. ૦૧૧
૧૬	-	૩. ૧)

૨૦	-	૩. ૧૧
૨૪	-	૩. ૧૧૧
૨૮	-	૩. ૧૧૧૧
૩૨	-	૩. ૨)
૩૬	-	૩. ૨૧
૪૦	-	૩. ૨૧૧
૪૪	-	૩. ૨૧૧૧
૪૮	-	૩. ૩)
૫૨	-	૩. ૩૧
૫૬	-	૩. ૩૧૧
૬૦	-	૩. ૩૧૧૧
૬૪	-	૩. ૪)
૬૮	-	૩. ૪૧
૭૨	-	૩. ૪૧૧
૭૬	-	૩. ૪૧૧૧
૮૦	-	૩. ૫)
૮૪	-	૩. ૫૧
૮૮	-	૩. ૫૧૧
૯૨	-	૩. ૫૧૧૧
૯૬	-	૩. ૬)
૧૦૦	-	૩. ૬૧
૪૦૦	-	૩. ૨૫)
૮૦૦	-	૩. ૫૦)
૧૦	-	૩. ૦=
૨૦	-	૩. ૧
૩૦	-	૩. ૧૧=
૪૦	-	૩. ૨૧
૫૦	-	૩. ૩=

૬૦	- રા.	૩૩૩	૪૮	- રા.	૩)	૧૮૨	- રા.	૧૨)
૭૦	- રા.	૪૧	૬૪	- રા.	૪)	૨૦૮	- રા.	૧૩)
૮૦	- રા.	૫)	૮૦	- રા.	૫)	૨૨૪	- રા.	૧૪)
૯૦	- રા.	૫૧	૯૬	- રા.	૬)	૨૪૦	- રા.	૧૫)
૧૦૦	- રા.	૬૧	૧૧૨	- રા.	૭)	૨૫૬	- રા.	૧૬)
૧૦૦૦	- રા.	૬૨૧	૧૨૮	- રા.	૮)	૨૭૨	- રા.	૧૭)
			૧૪૪	- રા.	૯)	૨૮૮	- રા.	૧૮)
૧૬	- રા.	૧)	૧૬૦	- રા.	૧૦)	૩૦૪	- રા.	૧૯)
૩૨	- રા.	૨)	૧૭૬	- રા.	૧૧)	૩૨૦	- રા.	૨૦)

રૂપીઆભારની ધાત.

	શેર.	અધોળ.
૧૧	રા. ભાર.	૦)૦૧ ૦૧
૨૧	"	૦)- ૧
૩૧	"	૦)-૧૧ ૧૧
૪	"	૦)= ૨
૬૧	"	૦)=૧૧ ૨૧
૭૧	"	૦)= ૩
૮૧	"	૦)=૧૧ ૩૧
૧૦	"	૦)શેર અથવા ૪
૧૧	"	૦)૦૧ ૪૧
૧૨	"	૦)- ૫
૧૩	"	૦)-૧૧ ૫૧
૧૪	"	૦)= ૬
૧૬	"	૦)=૧૧ ૬૧
૧૭	"	૦)= ૭
૧૮	"	૦)=૧૧ ૭૧

૩. ભાર

શેર યા અધોળ.

૨૦	"	૦૧ ૮
૨૧	"	૦૧૦૧ ૮૧
૨૨	"	૦૧- ૯
૨૩	"	૦૧-૧૧ ૯૧
૨૪	"	૦૧= ૧૦
૨૬	"	૦૧=૧૧ ૧૦૧
૨૭	"	૦૧= ૧૧
૨૮	"	૦૧=૧૧ ૧૧૧
૩૦	"	૦૧ ૧૨
૩૧	"	૦૧૦૧ ૧૨૧
૩૨	"	૦૧- ૧૩
૩૩	"	૦૧-૧૧ ૧૩૧
૩૪	"	૦૧= ૧૪
૩૬	"	૦૧=૧૧ ૧૪૧
૩૭	"	૦૧= ૧૫
૩૮	"	૦૧=૧૧ ૧૫૧
૪૦	"	૧ ૧૬

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

બાળપોથી=નાનાં છો-
કરાંને બણુવાની ચોપડી
આનંદ=ખુશી
હોશિઆરી=ખબરદારી
અધિકારી=ઉપરી
વર્ણન=વિગતવાર કહેવું
તે; જ્યાં
તોળવા=જોખવા, તોલવા
પોપટીઉં=ઉપલકીયું;
સમજણ વગરનું
ગુની ચોપડી=પાછલી
ચોપડી; બીજી પહેલી
બાળપોથી
મૂળાક્ષર=સ્વર અને વ્યં-
જન
બારાખડી=પદ
રમુજી=ગમત આપનારી
લાભ=શાયદો
જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર
જ્ઞાન=સમજ, જ્ઞાન
જોગ=લાયક
લકીકત=વર્ણન, વાત
સરસ=સારી, મનને પ-
સંદ પમાડે એવી
ક્રમગતી=હોંશથી

ચિત્રો=ચિત્રામણ, છબી
વાક્ય=એક અથવા વ-
ધારે શબ્દો મળીને
મનમાં ધારેલો વિ-
ચાર જેથી પૂરો જ-
ણવાય તે
વાર્તા=વાત
બોધ=શિખામણ
ખારીક=ઝીણી
મુકાબલો=સરખામણી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
માહિતી=ખબર
રસીલી=ગમત ભરેલી
સંબંધી=વિષે, બાબત
સાદી=સહેલી
નમુના=નકલ
નજર કરો=ધ્યાન આ-
પો, વિચારો
સામાન્ય=રોજ વપરા-
શમાં આવતી
ગુણુ=ખાસીયત
સોદો=માત્ર, ચીજ
છેતરાશો=ઠગાશો
ધ્યાન=ચિત્ત, મન
ખાત્રી=પતીજ
ઉત્તવજે આંખા ન પા-

કે=ત્રણી તાકીદ કર-
વાથી કામ થાય નહિ
(સાર.)

- ૧) ભણવામાં ઉતાવળ
કરવી નહિ.
- ૨) જે વાત વાંચવામાં
આવે તે ખરી છે કે
ખોટી તેની જાત
માહિતી મેળવવી.

પાઠ ૨ જો.

ભાગ ૧ લો.

સિવાય=વગર
બ્રાહ્મણી=બાળબોધ
ગુનાં=પહેલાંનાં
પ્રમાણુ=મુજબ
લિપિ=ભાષા
પંડિતો=વિદ્વાન, ધર્મ
ભણેલા
માયુ=કેપલો ભાગ
અંક=આંકડા
અનુસ્વાર=મીડું
ધોરણુ=નિયમ, રીત
વિસર્ગ=કંઈક હ જેવો
ઉચ્ચાર થાય એવું
ચિન્હ, અક્ષરની જોડ

બે મીડાં મૂકવાં તે

પાઠ ૨ જો.

ભાગ ૨ જો.

અનુકરણું=અધરતું

વિદ્યાભ્યાસ=ભણવું તે

ગીપત્તે=થાય

હાલીઓ=સારા અક્ષર-

નો લખનાર

લપટાવું=ફાટાઈ પડવું

લાલચ=લોભ

નર્યા=નિરોગી, રોગ

વગરના

દાદ=ડોળ. ભપકો

નતે=પેતો

શ્રદ્ધા=ભરોસો, વિશ્વાસ

કુલોગી=મહાનવુ

એન=ચુખ, નિરાંત

ફક્કર=સંદેશાણી, હેલ

ખાલી=નકામો, ફાટ

અસલ=અગાઉ

ઝાઝે=ધણો

મેળવી=સરખાવી

પાઠ ૩ જો.

ટટુ=નાનો ઘોરો

હડહડતો=પુરેપુરો, ત-

કન

ઠગિયુગ=ખરાબ વખત

દૂર=છેટે

બમ=હાંક

બુદ્ધિ=અક્ષય

મોઝથી=મગ્નથી

શરમાઈ=લજવાઈ

શ્રાવક=જૈન ધર્મ માનનાર

મેળો=તમાસો

ખલો=ખાંધપર

તોફાન=મસ્તી

ખગર=હાટ, ચાટું

દોરે=લગામ પકડીને

ચાલે

છતે=છે

પરી ગઈ=જતી રહી

ખરે ખપોરે=મધ્યાનકાળે

રાગના કુંવર જેવા=

સારા, ક્રોમળ

લિંડાડે=અલાવે

ખર્ચુપાન=ધરડો, વૃદ્ધ

જોશખંધ=જોરથી, સ-

પાટાખંધ

સંધ=અત્રાગુઓતું ટોળું

ઘાતકી=દયા વગરનો;

નિર્દય

ભાર=વજન, બોજો

વીખગઈ જશે=અછ-

વાઈ જશે

જવાબ=કિતર

વખતશર=ખરાબ વખતે

પૂલ=નદી કે ખાડીપ-

રથી જવા આવવાને

માટે ખાંધેલો રસ્તો

ફીકે મોટે=સીલે મે.ટે,

દીલગીર ચહેરે

પસ્તાયા=દીલગીર થયા

સલાહ=વિચાર

દશા=લાલ, હાકત,

સ્થિતિ

સાર.

“આપ બુદ્ધિએ જય

જયકાર પરબુદ્ધિએ પ્ર-

લયકાર” માટે આપ-

ણી પોતાની બુદ્ધિ પ્ર-

માણે ચાલવું પણ આ-

પણી બુદ્ધિ ખરે રસ્તે

દોરવે છે કે ખોટે તેનો

વિચાર કરવો.

પાઠ ૪ થો.

નરસિંહ ચાદશ=વૈશાખ

સદ ચાદસ

ભંડર=ખજાનો

વાણીથી=ખોલથી

પેદા=ઉત્પન્ન

માઠું=ખોટું

સ્ત્રી પુરૂષ=ધણી ધણી-

આણી

ધંધિરભક્તિ=ધંધિરભજન

ગાળતાં=ગુમાવતાં, કાઢતાં
 રૂપ=દેખાવ, શોભા,
 ખૂબસુરતી
 ખુદ્દિ=અકત્ત, સમજ
 ગુજરી ગયા=મરી ગયા
 ઉછેરવા=મોટા કરવા
 ભણાવવાનું=વિદ્યાભ્યાસ
 કરાવવાનું
 માપર આવી પડ્યું=
 માને માથે પડ્યું
 સ્વભવ=ખાસીયત
 સલાહ=વિચાર
 મદદ કરે=આશરો આપે
 અસર=કાગળી
 પગગળુ=પારકાના પર
 ઉપકાર કરનાર
 નીવડયો=નીકળ્યો
 અભ્યાસ=મહાવરો, મન-
 ડ્યા રહેવું
 શિક્ષક=મહેતાજી, ગુરૂજી
 માનીતો=વહાણો, પ્યારો
 નાનીમોટી=સહેલી અથવા
 બ.બતો=વિપયો
 ઇચ્છે=ચાહે
 સંદેહ=આખણો, ગોધો
 પછાડી=પટકી, અશાળી
 ધાર=રેલો
 ખડખડ હસવા લાગ્યા=
 મસ્કરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણ=મન, દીન
 એકદમ=ઝોચીંતી
 ફેંટા=માથે બાંધવાનું
 લુગડું
 પાટો=લુગડાનો ચીરો
 ધા=જખમ, વાગેલું તે
 ગાડીવાળો=ગાડીવાન
 સોંખ્યો=હવાસે કપો
 વખણ=સ્તુતિ, સાર
 કહેવું તે
 જીવતો ઘેર આવત
 નહિ=મરી જતો
 ખસ્યો નહિ=ગયો નહિ
 વેદ=દેશી દાકતર
 શુદ્ધિ=ભાન
 આશ્ચર્ય=નવાઈ
 પરગળુપણું=પરોપકાર;
 પાગડાનું ભલું કર-
 વાનો ગુણ

ખાંડ ૫ માં.

ઉંમર=વરસ
 ગુજરાન=ભરણ પોષણ
 પ્રીતિ=હેત, પ્યાર
 દયાથી ઉભરાઈ આ-
 વ્યું=ઘણીજ દયા આવી
 ખાડા પડ્યા=મેરી ગયું;
 કુવા પડ્યા
 ખડ=ધાસ

જીવ આખ્યો=શુદ્ધિ
 આવી
 આશીશ=સારી કુવા,
 આશીર્વાદ
 ખુચેસો=કળી ગએસો
 કાંઠે=કિનારે
 કુખનો=મુડતો
 કુટુંબના=વંશના; સગાંના
 ભાઈ/બંધ=દોસ્તદાર
 ઉભરાઈ=જલકાઈ
 જંગલી=ફાડી ખાનાર
 પેઠો=ગયો
 કૃપાથી=મહેરબાનીથી
 ઉધો=અવળો
 ટંગાતી=લટકાતી
 પાડ=ઉપકાર
 હનામ=ભેટ, બક્ષીસ
 થોભાય=ખોટી થવાય
 છોટે=આધે
 ઘાડું=ગીચ
 ઇન્ન=દુઃખ
 સહીસક્ષામત=ચુખેથી,
 નેજમ કે અડચણ
 વગર
 વિવાહ=લગ્ન
 સામેલ=દાખલ
 સાર
 આપણે હરેક માણ-

સના ઉપર ઉપકાર કરતા
રહેવું જેથી ઇશ્વર આ-
પણા પર ખુશી થશે
અને આપણું ભલું કરશે.

પાઠ ૬ દોઠા.

અદ્વલ=વાજાળી
ગામડી=મહેતાછતી
ધંધામાં=રોજગારમાં
વળગ્યો=લાગ્યો
મકાન=ઘમારત
સલાહ=વિચાર
ઉમર્યા=વધાર્યા
પૈસાદાર=પૈસાવાળો, તા-
લેવાન

હાલત=સ્થિતિ, દશા
નસીબદર=નસીબવાન,
ભાગ્યશાળી

ધ્રાવતો ગયો=વધતો ગયે
ધન=પૈસા, દોલત
કુટુંબ=વંશ, આલાદ
કીંમતી=મૂલ્યવાન, ધ-
ણી કીંમતનો
ધરેણું=દાગીના
ધણવ્યાં=કરાવ્યાં

દોલત=પુંજી
ખરીદા=વેચાતા લીધા
આખર=કીર્તિ
ખરણ પથારીપર પ-

ડય=મરવા પડ્યા
મરણ=મોત, કાળ
મીલકત=પુંજી, દોલત
ભાગ=હિસ્સો, વહેંચણું
વર્તીશું=ચાલીશું
ત્રીજો=ત્રણમાંથી એક
અઘો=એમાંથી એક
નવમો=નવમાંથી એક
કમુલાત=વચન, મોઢા-
નો કોલ

દહાડો પાણી=મરણ પા-
છળનો ખરચ
તોડ=ફેંસણો, નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન, વજીર
ખખર=જાણુ, માલમ
વાહવાહ=વખાણુ
ધનસાફ=ન્યાય

પાઠ ૭ મો.

પોળ=શેરી
લખોટે=મંજે
સુશોભિત=દેખાવડા,
સારા
અટકાવ્યો=રોકાવ્યો,
ખાંજ્યો
નજીવી=નકામી, ખાલ
વગરની
ટેવ=આદત
મહેજેથી=અગાઉથી,

પહેલાંથી
પાપી=દુષ્ટ
સજ્જ=સિક્ષા
આસપાસ=આબુખા-
ળુ, બધે
આકાશ=ગગન
અતર=મન
આભાસ=ઉજ્જશ
આસ=ખેતરમાં હળે ક-
રીતે પાડેલા આણ
હિભા લીટા
પાસ=પાસે, નજીક
વિશ્વપતિ=પરમેશ્વર, દુ-
નીઆનો ધણી
વાસ=મુકામ, રહેઠાણુ
ભોંયમાં=જમીનમાં
ભોંયરે=ભોંયરામાં
ધડીએ=કરીએ, રચીએ
ધાટ=વિચાર
જગનો તાત=પરમેશ્વર,
દુનીઆનો આપ
ખોળીએ=શોધીએ
કણી=રજકણુ, કીણા-
માં કીણા ભાગ
કામ=માટે
જગકર્તા=પરમેશ્વર, દુ-
નીઆ બનાવનાર
વિના=વગર
હાલુ=અમથું, ખાલી

ક્રમ=ઠેકાણું

આર.

પરમેશ્વર બધેજ ઠે-
કાણે છે માટે આપણે
ખોટાં કામ કરતાં ખીવું.
(ખોટાં કામ કરવાં નહિ)

પાઠ ૮ મો.

ધર્મશ્વર=પરમેશ્વર
સ્તુતિ=વખાણું
સ્વિશ્વસ્વામી=ધર્મશ્વર, દુ-
નીઆનો ધર્મી
શ્રીશ=માથું
નામી=નમાવી
શ્રીશ નામી=માથું નમાવી
આપદા=દુઃખ
ઉગારો=બચાવો, તારો
દીનાનાથ=ગરીબનો ધ-
ણી (પરમેશ્વર)
આધાર=આશરો, ટેકો,
મદદ

સ્વત=મા, માતા
તાત=બાપ, પિતા
સદા=હમેશાં, દરરોજ
પાળનારા=પોપણુ કરનાર
ઉપકારો=પાડ, આભાર
રાંક=ગરીબ
અજ્ઞાન=સમજણ વગ-
રેનો, અણુસમજી

બ્રાણી=જીવ
તુંથી=તારાથી
અબ્રાણી=અણુયા વગ-
રેની
ન અબ્રાણી=અબ્રાણી
નથી, બ્રાણીતી છે
ક્ષમા=માફી
વાંક=ગુનોહ, તકસીર
મતિ=બુદ્ધિ, અક્ષય
છેક=ધણીજ
દીલ=મન, અંતર
ધારો=આણો, લાવો
કુટુંબી=કુટુંબના
જનો=માણસો
સારાં=નિરોગી, તંદુરસ્ત
બકિત=ભજન
શક્તિ=બળ, તાકાત
દસ=સેવક, ચાકર
નિવારો=ફર કરો, મ-
ટાડો; ટાળો

પાઠ ૯ મો.

દર=નાનાં પ્રાણી પોતાને
રહેવા માટે ભોંયમાં
જે બાકાં પાડે છે તે
છાંયે=શીજે, છાંયડે
દોડાદોર=નાસાનાસ
પળમાં=દાવમાં, સ-
પાટામાં

સપડાયો=પકડાયો, ઝ-
લાયો
દાસ=ચાકર
સંભરતી=યાદ આવતી
હસતો હતો=મજાક ક-
રતો હતો
બેવડો=બગણો
કાલાવાલા=કરગરીને ક-
હેવું તે, આજીજી
ગુનો=વાંક, તકસીર
માફ=ક્ષમા
આફત=આપદા, દુઃખ
સેવક=ચાકર, દાસ
જીવતદાન=કોઈનો જીવ
બચાવવો તે
હસીને=મસ્કરી કરીને
મગર્ગરી=શેખી, પતના-
જી, ગર્વ, અભિમાન
વન=મંગલ, વગડો
ભાન=સમજ, અક્ષય
શિકારી=શિકાર કરનાર
બળ=ફાદો
ફાંશાં=ખોટી મહેનત
છુટાયું=નીકળાયું
અકળાયો=ગભરાયો
બુમો=ઘાંટા
બદલો=સાદું, અવેજ
વાળવાનો=આપવાનો
મહારાજ=મોટા રાજા

શીકર=ચિંતા
ખમ્બવશે=કરશે
કાતરી=કરડી
છુટા થયો=મોકળો થયો
અત્યારે=હમણાં, હાલ
તરણા સરખું=તણખ-
લા જેવું; નકામું; નજીવું
ગંતેર=મળ
ગર્વ=મગર્હરી

(સાર.)

ગર્વ કરવો નહિ

પાઠ ૧૦ થો.

સિદ્ધપુર=સરસ્વતી ન-
દીના કાંઠાપર શહેર છે
ફેરી કરી=ફેરીને છુટક
વેચી

ગુજરાત=ગુજરા

ધરાક=સોદો લેનાર

ખોટી=ગેરવાજખી વધારે

પરચુરણ=ગુદી ગુદી

ખતના

ફેરી=વેચવા ફરવું તે

લાભ=શાયદો

કીંમત=મૂલ્ય, ભાવ

છેતરતો=હાગતો

શાખ=છંજત, અખર

શાખ બંધાઈ=મરોંસો

પડ્યો

હરાબ્યા=નક્કી કીધા
સામાન=વસ્તુ, ચીજ
પ્રમાણિક=વહેવારમાં સાચો
પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
રીતે ચાલતો
મોહનમાળા=ડોકમાં પ-
હેરવાનું સોનાની મા-
ળા જેવું ધરેણું
જડી=મખી
પોલિસ થાણું=રૈયતનું ર-
ક્ષણ કરનારા માણ-
સો, ચોકી

અમલદાર=ઉપરી

પોલીસ થાણાનો અ-

મલદાર=નાયક

ફરજ=જરૂર, અગત્ય

વાણી=ખેલ, શબ્દ,

વચન

માફક=પેડે

કમાયો=પેદા કીધું

દુકાન=માલ વેચવાનું

ઠેકાણું

શરકયો=કરવા માંડ્યો

વટક=ધરડો

ભાવ=કીંમત, મૂલ્ય

કાશી=ગંગા નદીપર

શહેર છે, ખનારસ

આગ્રહ=કાલાવાલા તાણ

કાલેરા=જેમાં ઝાડો ને

ઉલટી થાય તે રોગ
રોગ=રોજ, દરદ
લાગુ પડવાથી=થવાથી
મહા મુશકેલી=મોટી
મુસીબત
મુશકેલી=મુસીબત, વી-
ટમણા
વિધવા=જેનો ધણી મ-
રી ગયો તે સ્ત્રી
ધન્ય=શાખાશ

સાર.

કોઈનું પણ હરામનું
લેવાની કદી ઇચ્છા
રાખતી નહિ. જે આ-
પણે કોઈનું હરામનું
લઈએ તો તેની સાથે
આપણી પાસે હેતુ તે
પણ નય

પાઠ ૧૧ માં.

ખેડી ખાવાને=ખેતી કર-

વાને

દગો=કપટ

રચતી=ગમતી

વાવે=રોપે

પામે=મળે

લણે=કાપે

જમીન=ભોંય

તુરંગ=ઝેલ, કેદખાનું
નાદ=ઝેલ, હંદ, આદત
ભપતો=ચોકશી; ત-
જીજી
લાગ=દાવ
ધનવાન=પૈસાદાર, શ્રી-
મંત

વિકટ=બિકામણું
રાહ=વાટ
ચોકીદારો=ચોકી કરનાર
દ્રવ્ય=નાણું
હુંડી=ખુંચાવી
પાળ=કોરણ
પાણે ૧ ત=પૈસાદાર
મિઠાઈ=ગળ્યું ખાવાનું;
બરફી પેંડા વિગેરે
સુખે=નિરાંતે
નસીબ=ભાગ્ય
કંદોઈ=સુખડીઓ
ભેળ્યું=મેળવ્યું
તાંક્યું=ધાર્યું, ઇચ્છ્યું
મરહા=મુદ્દાં મરી ગ-
યલાં પ્રાણીઓ
ગીધ=શાડી ખાનાર મો-
હું પક્ષી
મગર=ધસોડીના જેવું
પણ તેનાથી રપ ગણું
મોહું પાણીમાં રહે-
ત ર પ્રાણી

સાર.

આપણે કોઈનું ભુકું
ઈચ્છ્યું નહિ પણ ભલું
ઈચ્છ્યું કે જેથી ઇશ્વર
આપણું ભલું કરે.

પાઠ ૧૨ મો.

ગંધર્વ=ગવૈયાની એક
જાત, સ્વર્ગના ગાનારા
ક્ષમા=માફી
સહન થયું=ખમાયું
લાગણી=અસર
ગળગળા=છાતી ભરાઈ
આવેથી નરમ થએલા
આફતો=અડચણો
ડગતું=ખસતું
કોપ=ગુસ્સો
વર્તણુક=રીતભાત આ-
લચલગત
સહન થઈ શક્યું નહિ=
ખમાયું નહિ
લાખ=સોહજરો, ધણાજ
ઉપાય=ઇલાજ
ફેસલાવી=સમજાવી,
પટાવી
ગુગાર=ગુગડું
ગુલમ કંચો=જખરાઈ
કીધી

રચતી=પસંદ પડતી,
ગમતી
નીચ=દુષ્ટ, પાપી
નીચપણું=દુષ્ટતા
આનંદ=ખુશાલી; મજા
કંઈ બકી રાખતો ન-
થી=ધણુંજ કરે છે
અપકાર=અવગણ, ભુ-
કું કરવું તે

સાર.

કોઈ આપણું ભુકું
કરે, તોપણ આપણે
તેનું ભલુંજ કરવું;
જેથી ઇશ્વર આપણા-
પર રાજી થશે

પાઠ ૧૩ મો.

ભક્તિ=ભજન
ખરૂંખોટું=વાજખી ગેર-
વાજખી
પ્રગ્ન-રૈયત
પ્રીતિ=પ્યાર, હેત
રાજકાજ=રાજકારભાર
કારભારીઓ=કામ કર-
નારા, અધિકારી
ચતુર=ડાહ્યા, શાણા
સરખા=બરોબર
હુંમ=આસા

ધનીમાની=મુંગી, ખો-
 લતી બંધ
 ખરેખરી=સાચી
 હાપણુ=શાહાણુપણુ;
 ચતુરાઈ
 પારખી=ખોળખી
 અદલ=ખરો, વાજખી
 કચેરી=દુઃખાર
 વિષે=ખાખત
 ચર્ચા=વાતો, વિચાર
 સાક્ષી=સાહેદ
 અધર્શ=વસમું; કઠણુ
 અચરજ=નવાઈ, અ-
 ચંખો
 હક=માલકી
 ગળેપડુ=ખોટા હક ધ-
 રાવનાર; ઢેપડુ
 ખુરા=નહારા; ખરાબ
 સળ=શિક્ષા

સાર.

ખીન્નની વસ્તુ ગળે
 પડી લેવાની ટેવ રા-
 ખવી નહિ

પાઠ ૧૪ મો.

શૂદ્રસ્થ=કુડુંબ કખીલા-
 વાળો સારી સ્થિતિ-
 નો માણસ
 મજા=ગમ્મત

નસીબ=કરમ
 હાલત=સ્થિતિ
 ઉપાડી=ઉંચકી
 લંગડો=પગે ખોડવાળો
 ધ્યાન=ચિત્ત
 કદાપિ=કદાચ
 શોધી=મેળવી
 કકડીને=ધણીજ; સખત
 નિસાસો=દુઃખ કે દી-
 લગીરીને લીધે આસ
 નાંખવો તે
 અભાગીઓ=અકરમી;
 કમનસીબ
 કરમાઈ ગયું=ફીકું પડી
 ગયું

ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો
 ટેકો=આધાર, અ શરો
 હેઠે=નીચે, પછી
 કાયમ=હંમેશ
 તંગી=તંગાશ; ભીડ
 મટી=ફૂર થઈ, ટળી

સાર.

આપણી બધી ઇદ્રિયો
 સાચી છે માટે ધર્મ-
 રનો પાડમાનવો અને
 એ ઇદ્રિયોનો સારો
 ઉપયોગ કરવો.

પાઠ ૧૫ મો.

રંગીત=રંગેલા
 સુશોભિત=શોભાયમાન
 પીરસી=મુકી
 માન્યા વગર=કબુલ
 કર્યા વગર
 વસ્તી=વાસો, રહેણાણુ
 મસ્કરી=મજાક. ટોળા
 નોતડું=જમવાનું કહેણુ
 છાછરો=જરાક ઉડો ને
 પહેળો

થાળ=મોટી થાળી
 ચપચપ=ઝપઝપ
 ખામી=ખાંપણુ, ખોડ,
 કસર
 ભાવ=હેત, ખાર
 ભોળા=પાપ વગરના;
 ખુદલા દીલના
 ખાતર=ખરદાસ
 સાડું=બદલો
 મોં મલકાવી=મનમાં
 હસી

સ્વાદે=લહેજતથી
 શરમાયું=લજવાયું

સાર.

કોઈની મસ્કરી કરવી
 નહિ જો આપણે કો-
 ઈની મસ્કરી કરીએ તો

તે આપણી કરે

પાઠ ૧૬ મો.

સત્ય=સાચું

વસે=રહે

ઉગ્ગસ=પ્રકાશ

વિશ્વપતિ=પરમેશ્વર

સતનું=સત્યનું

ચિત્ત=મન

ચિંતન=ધ્યાન, મનન

ચિંતન કરવું=ધ્યાન ધરવું

સત=સાચું

વાયક=શબ્દ; વચન

નિશ્ચય=નક્કી, નીરધાર

ઉચરવું=બોલવું, કથવું

અસત્ય=મોટું

જશથી=આખરથી, ઈ-

જતથી

અગતીત=પંકાયતા, વ-

ખણાએતા, પ્રકાશીત

જગે=દુનીઆમાં

ખીજ=ખીયું

પૃક્ષ=ઝાડ

વિશાળ=મોટું

ગુણકારી=કાયદાકારી

શળ=પરિણામ, છેવટ

આશ્રય=મદદ

છાંયતજે=શીતમાં

પરિત્રાપ=દુઃખ

આશત=દુઃખ, વીટ-

મણા

પ્રગટે=ફેલાય

છળ=લુચ્ચો, કપડી

દુષ્ટ મતિ=નકારી બુદ્ધિ

ભય=ખીક, ભો

હટે=નાશ પામે; જતો રહે

જોગ=બનાવ, કારણ;

યોગ

છુપાઈ જશે=ઠંકાઈ

જશે, ગુમ રહેશે.

(ગાહેરમાં નહિ આવશે

છેવટ=આખરે, પરિ-

ણામે

ઉગ્ગસ=પ્રકાશ; તેજ

વાદગ=આબહુ

છુપશે=ઠંકાશે, દબાઈ

જશે

દીપશે=પ્રકાશશે

શરીને=ખીજવાર

આંચ=નુકસાન

વદી=મોલી; ઉચરી

કલેશ=દુઃખ

અનેક=ધણા

હરે=ફર કરે, મટાડે

સમું=સરખું; અનાખ

અન્ય=ખીજું

ખરે=નિશ્ચયે, નક્કી

અતિ=ધણો, બહુ

રીઝશે=ખુશી થશે

ધર્મ=કર્તવ્ય, શ્રેય

સ્વર્ગ=કૈલાશ, દેવેનું

રહેઠાણ

રીઝો=ખુશી થાઓ

સાર.

હંમેશાં સત્ય બોલના

વાથી જ લાભ છે, અને

તેથી પરમેશ્વર ખુશી

થાય છે.

ગુહામાં ગુહો માણ.

સ પણ એક દિવસમાં

ગુહો કરતાં સાચું વ-

ધારે બોલે છે, એ ઉ-

પરથી ઇશ્વરને સાચું જ

ગમે છે એમ સામીત

થાય છે.

પાઠ ૧૭ મો.

મુસાફર=વટેમાર્ગે

છાયા=શીજો

તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી

લેવાય એવું ધર

ભરવાડ=ઘેટાં ચરાવનાર

પાકાં=છો ઈંટના

નેસ=ભરવાડવાડો; ર-

ખારી ભરવાડને રહે-

વાનાં ઝુપડાવાળી જગો

વખાણુ=તારીફ

રિવાજ=ધારો, નિયમ
વર્તમાનપત્ર=ગ્રાન્ટ; ચા-
લતા વખતની હકી-
કતના છાપેલા કાગળ
આંકડો=પીઠવાળી પા-
ટલી

કિતર=જવાબ
સવારી=નોકરીની મુ-
સાફરી
સપાટ=કિંચી નીચી
નહિ તે;

મીઠનસાર=મળતાવડા
પરોણાચાકરી=પરોણાગત
પરોણો=મેમાન
શીઃ=ડીઠ
ભારી=ખેળવરૂપ
પૂજે છે=સેવા કરે છે
ચામડીઆ=ચમાર, ચા-
મડાનો ધંધો કરનાર
આમાન=વરતુ, ચીજો
વિદ્યાર્થી=શિષ્ય; વિદ્યા-
બ્યાસ કરનાર
મદદ=સહાયતા

સ ૨.

જરૂર વગરની ચીજો
પછાડી ઓછો ખરચ
કરવો અને તેનો ઉપ-
યોગ પરોપકારમાં કરવો

પાઠ ૧૮ મો.

સ્વચ્છ=ચોક્કસ
રહારોળ=ખૂબ પાડી ર-
હ્યું તે

શણગારી=પહેનાવી
વાળુ=રાતનું ભોજન
છિદ્રો=કાણાં
મેણ=કચરો

ચીકણી=ચીકાશવાળી
લુછી=લોહી
તમાશો=મેણ, રમત
સ્વરૂપવાન=દેખાવડો;
શોભીતો

વરખ=સોના રૂપાના
પાતળા કાગળ જેવા
પતરા

ચોંટાટ્યા=વળગાડ્યા
મન થયું=ઈચ્છા થઈ
પથારી=ખીજાનું
ખેભાન=ભાન વગરનો,
શુદ્ધિ વિનાનો

પડોશણુ=પાસેના ઘરની
રહેનાર

કરકરં=ખરચખડું
શણગાર=શોભા
ઢાંકણુ=કવર, પડ
લોચા=લચકા

કંટાળો=ચીતળી, સુગ
પસરે=ફેલાય
ખંધ થવાથી=પુરાણ
જવાથી

નુકસાન=હાનિ.
ભિનાશ=ભેજ.
ચોંટી=ખળગી
પુરીનાંખેછે=ઢાંકી દેછે
ખુદ્ધાં=કિંધાડાં

રેહ્યું=દોળ્યું
સમજીતુ=સમજાણવાળા
મુખ્યમતત્રણ=મૂળહેતુ
મતત્રણ=હેતુ, ધારણા
પારપડતીનથી=બર આ-
વતી નથી

ચોળીને=મસળીને
કાપનારી=ફરકનારી
શયદો=લાભ
કરકરા=ખરખચડા

(સાર)

માણસે હંમેશાં નહાવું.
શરીર શોભાવવાને કાન
નાક વીંધાવવા ડિ, કા-
રણ કે જો તેમ કરવાની
જરૂર જ હોત તો તે
પરમેશ્વર આપતજ.

પાઠ ૧૯ મો.

ભાઈભાંડુ=ભાઈ બેન

ધરેણું=દાગીના
પાક=પેદાશ
ધનવાન=પૈસાવાળા
અઘાટ=ધણીપણના હ
ક સાથે, તમામ હક
સાથે

વિદાન=પંડિત
પેસંદપડી=ગમી
ઉયોગી=મહેનતુ
સહેજ=જરા
ઉપજ=પેદાશ
ઘરખરચ=રોટલા ખરચ
દુકાળ=મોંઘાવારી, અ-
નાજપાણી મોંઘામળે
એવો વખત
જરૂર=અગત્ય
કરકસર=અપજોટલું વા-
પરવું તે
ચરૂ=કાંવાળોદેગડો
સોનામહોરો=સોનાના
સિકંકા
ઉતરે=ઓછોઆવે
આચલ=તાણ; કાલાવાલા
ચુકાદા=ફેંસલા
નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો
પાક=ફાલ

(સાર)

પ્રમાણિકપણે ચાલ.

વાથી ઇશ્વર ખુશી
થાય છે. માટે પ્રમા-
ણિક પણે વર્તવું.

પાઠ ૨૦ મો.

વિપયો=ખાખતો
અરધું=અડધોઅડધ
લાંચીઆ=લાંચલેનારા
મનોહર=દેખાવડા
ઝુલે=ડોલે
દૂર=આધી
ગુસ્સો=ક્રોધ. રીસ
વાંસામાં=પીઠમાં
માનીતો=વહાલો
દિલ્હી=જમના નદીના
કાંઠાપર શહેર છે
પ્રખ્યાત=નામીઓ,
પરાક્રમી=શૂરો
શોખીન=ક્રોધપણ આ-
ખતમાં આનંદલેનારો
આસરો=મદદ
મેં ઉતરી ગયાં=કિદાસ
થયાં
ખબનચી=ખબનાનો
ઉપરી; તિબ્બેરીનોઉપરી,
નામદાર=પ્રખ્યાત,
પંકાયલો
હક=જીદ, આપમત

આજીજી=કાલાવાલા
ફટકા=સપાટા; નેતરફે
ચાખુકના ઝળટા
નિશ્રય=હરાવ
ભાગીદાર=ભાગીઓ
ખુદાવંદ=મોટો માલોક
(મોટાદરવાળાવાળાને
માટે બોલાયછે)
શરત=કબુલત
હજુરમાં=રૂખરમાં;
આગળ

સાર

આંખણા હકથી વધારે;
લેવાની ઇચ્છા રાખી
નહિ

પાઠ ૨૧ મો.

ગર્વ=અહંકાર
માહા=ખાખ
ફળ=ફયોદો
હક્કો=તુચ્છ
નોનો=ખાળક
તોશાની=મસ્તીખોર
ઉદમાતીઓ
કાયર=હિંરાન
અંકી=રામ દધ ની-
શાની કરી
ચર્ચો=ફર્ચો, ખાધ પી-
મસ્ત થયો

શાહચો=જળરો થયો,
શાહચો

માતેલા=ખાધ પીને
જળરો થએલા

જળરો=જોરાવર

મચ્છર=ડાંસ

ગણગણતો=ગુણ ગુણ
કરતો

નીચ=હલકો

અહીંથી=આ ઠેકાણેથી

દૂર જન=આથો ખસ

નખળા=કમજોર

હાથ ચલાવવો=મારવું

ચટતો=લાયક

પલટ=જરા વાર; કાણુ

કચરી=ચગદી

યુક્તિ=તદર્પ.ર; કળા

નસકોરાં=નાકનાં ખેકાણાં

પેસી ગયો=દાખલ થયો.

ચટકા=ડાંખ

તોખાતોખા=કાયરકાયર

ખોકરાવી=કરાવી

દાલાવાલા=આજીજી

કૃલાઈ ગયો=મગર થયો

અહો=અરે

જાળદો=ખેલ, વચન

અભિમાની=અહંકારી

હતાડ=કાઢું

સપાઓ=કસાયો

કાંઈ=ખોટી મહેનત;
વલખા

હલકામનનો=નીચવિચારનો

નમ્ર=ગરીબ; દીન

શળ=પરિણામ, છેવટ

સાર

કદી અહંકાર કરવો

નહિં, અહંકારી માણુ-

સ ધારે કે મારા જોવો

કોઈ નથી પણ તેના

માથાનો કોઈ હોયજ.

પાઠ ૨૨ મો.

મિત્ર=દોસ્તદાર, ભાઈબંધ

પુસ્તકાલય=લાયબ્રેરી,

ન્યાં વાંચવા લાયક

પુસ્તકો રાખેલા હોય તે

ચિત્રો=ચર્ચાઓ

વૃત્તાંત=હેવાલ; જીવંતીના

હેવાલનું પુસ્તક

બહારપર્યુ=જણાયું

જાહેર થયું

ખાળપણ=નાનપણ

અયપણ

અભ્યાસ=વિદ્યાભણવી તે

જાણવાજોગ=જાણવા

લાયક

ભલે=ખુશીથી

ધાર=અણી, વહેતીકોર

ધનામ=ભેટ, બક્ષીસ

કુહાડી=લાકડા શાડવાનું

હથીઆર

કરમાઈ=ચીમળાઈ

ગુસ્સો=ચીડ

ધમકાવ્યા=સપાવ્યા;

ધમકી આપી

જવાબ=ઉત્તર

શામાટે=શા વાસ્તે

ખખર=જાણુ; માહિત-

ગારી

ગભરાયો=અકળાયો

હીંમત=ધીરજ

સાચું=ખરું, સત્ય

દીલગીરી=અપ્રસોસ

અત્યારે=હમણાં, હાલ

હજાર ગણો=બહુજ,

ધણીજ

કળી=ખીલ્યા વગરનું પૂલ

રૂપેરી=સફેદ રંગના

વચન=ખેલ; શબ્દ

ગણું છું=કરું છું, ઠેરવું છું

લક્ષણુ=ગુણ, ટેવ

પાંચામાંથી=ઘોડીઆ

માંથી

ઉંચા=ઉમદા. સારા

અધિકારી=અમલદાર

પંકાયો=વખણાયો

સાર

સાયનુ^૧ ફળ અંતે
સારંજ છે સાયુ^૨ બો-
લવાથી સામે માણસ
ગુરુસે થતો નથી, પણ
કિલટો તેના પર ચાહેના
રાખે છે માટે હંમેશાં
સાયુ^૩ બોલવાની ટેવ
રાખવો.

પાઠ ૨૩ મો.

ઉમરાવ=અમીર; શ્રીમંત
શિકાર=જનાવરોને ઝાળી
તાકી મારવાં તે
આરામ=વિશ્રાંતી, વિ-
સામે

ફકીર=સંઈ, મૈત્રા

હૃશ્વર=ખુદા

બંદગી=પ્રાર્થના

સુલતાન=મુસલમાન

પાદશાહ

તરસ=પ્યાસ શોષ

નામદાર=નામીયા, પ્ર-

ખ્યાત

એહસાન=પાડ

મનુષ્ય=ગણુ^૪ છુ^૫

લાસક=જોગ

ખોરાક=ખાવાનું

હાજર કરં છુ^૬ =રજુ

કરં છુ^૭

ડોલયુ=ડોલ જેવું નાનું

વાસણ

ભાવથી=હોંશથી, ખુ-

શીથી

શાંત=ઠંડો

વિનંતી=નમનતાઈથી

કહેવું તે, અરજ

જગીર=ધનામી જમીન;

સરકાર તરફથી મળેલું

ગામ કે જમીન

સાન=અડકલ, સમજ

સખંધમાં=વિષે

અદેશો=શક; વહેમ

જાતે=પોતે

ઝવેરખાનાનો=જવાહીર

ખાનાનો, કીમતી

રતોનો

ઉપરી=અધિકારી,

સરદાર

અદેખાઈ=ઈર્ષ્યા

હલાજ=ઉપાય

ભંભેરવા=ખોટું ખોટું

સમજાવવા

સંતાઈ=છુપાઈ

ભિખારી=ભીખમાગનાર

ઈર્ષાખોર=અદેખા; ઝેરીલા

સંભારં છુ^૮ =ચાદ કરં છુ^૯

સ્થિતિ=હાલત

હાલત=દશા

ભેટયો=ઘાતી સાર્યે

દાખ્યો

પ્રધાન=વજીર

ઈર્ષાખોર=ઝેરીલા

દેશનિઘાલ=દેશપાર; દેશ

ખહાર કાઢી મૂકવું તે

સાર.

માણસની ચટતી પન

તી જીભવડે થાય છે.

જો આપણે નમનતાઈ

વાપરીએ તો સામાનો

પ્યાર મેળવીએ. માટે

ઈર્ષ્યા છોડી નમ્ર સ્વ-

ભાવ રાખવો કે જોઈ

ઉમરાવોના જેવા હાલ

થાય નહિ

પાઠ ૨૪ મો.

પંચ=પાંચ કે વધારેનું

ટોળું

વાદવિવાદ=રકઝક; લ

કરોર

તુરત=તરત

દરબાર=કચેરી

નાર=માદા

ગણુના=ગણુતરી; કદર;

ખુજ

ગરીબડી=ગરીબ
 વલવલે=ટળવળે, વલ-
 ખાં મારે
 પય=દૂધ
 વશદાર=વિશ્વાસુ
 ધાન=અનાજ, ખાવાનું
 તન તોડીને=ઘણું વૈ-
 તર કરોને
 માન=આખર
 સેવા=ચાકરી
 માનવી=માણસ
 ઉપાડે=ઉચકે
 ભાર=ભોજને, વજન
 મણખધી=ભારે, મણુ-
 ના માપથી
 બોજન=વજન, તોલ
 બીન=વગર, વિના
 ઉપકાર=પાડ
 તંત=શરીર
 નીમક=મીઠું; લણ
 હલહ કડું છું=ખદ્દો
 ધાળી આપુ છું.
 હાર=પરાજય, હારવું તે
 માલિક=ઘણી
 રસ્તો કાપું=મુસાફરી
 રૂં
 પીદ=વાસો, ખરડો
 સ્વાર=સવાર, ઘોડાપર
 ખેશી ફરનાર સિપાઈ

દરકાર=પરવા
 માર્ગ કાપવા=રસ્તો
 ઓછો કરવા, અંતર
 ઓછું કરવા
 સર=લાંબી મુસાફરી
 દૂર=આધે
 મુજ=મારો
 જળ કાજે=પાણીને માટે
 જીવ લીએ છે=મારી
 નાંખે છે.
 ફૂર=ઘાતકી, દયા વ-
 ગરનો
 પરોપકાર=પારકાનું ભ-
 લું કરવું તે
 અંબાડી=હાથીપર બે-
 સવાની બેઠક
 ફેરો=નો
 મુજ=મારો
 આધાર=આશરો, ટેકો
 દીપે=શોભે, સારો દેખાય
 શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ, ઉત્તમ
 પશુ=ચોપગાં જનવર
 સરદાર=મોટો, ઉપરી
 ન્યાય=છતસાફ
 નિર્દોષી=વાંક વગરનો,
 નિરપરાધી
 તત્ત=જરાક જેટલો, થોડો
 ત્રાસ=બીક, ભય
 તોય=તોપણ

તલપેછે=તાકેછે, ધારેછે
 માંસ=ગોસ
 કસાઈ=ચૂંડાળ
 કર=હાથ
 દારખતું છું=કપાઈ જા-
 ઉં છું
 ફૂલ=બધો; તમામ
 બોજ=ભોજને
 વાહન=ગાડી વગેરે
 વ્યાપાર=વેપાર
 ઘડી=થોડો વખત; ચો-
 વીસ મિનિટ
 કરાર=વિશ્રાંતી, આરામ
 ખર=ગધેડો
 ગજ=હાથી
 આશા=ભરોસો, વિશ્વાસ
 અથડાય=અડળાય
 આશાપર અથડાય=
 ભરોસાપર રહે.
 ખલક=જગત, આલમ,
 દુનીયા
 દંડ=શિક્ષા કરે
 પીડતાં=દુઃખ દેતાં
 કાપે=ગુસ્સે થાય, રીસે
 ભરાય
 કીરતાર=પરમેશ્વર, ખુ-
 નાવનાર

(સાર.)

આપણા પાળેલા જ-
નાવરો પાસે ગળ ઉ-
પરાંત કામ કરાવવું
નહિ. ખેડપુર ખાવાનું
આપવું અને દયા
રાખવી.

પાઠ ૨૫ મો.

ગુનો=કસર; ભૂત
ખોટું=જુઠું
અગ્નિ=ગરલતથી
સદ્ગુણી=સારા ગુણ-
વાળા
કમુક્તાત=વચન, કરાર,
ઠરાવ
ધકટો=હડસેલો
આરસો=માં જેવાની
મોટી આરશી
ફૂટી ગયો=ભાંગી ગયો
ફોડાવ્યા=કડકા કરાવ્યા
ફોડયો=ભાંગ્યો
મા=નહિ
ખોડ મા=ખોડ નહિ
કમુર=વાંક; ગુનો; ભૂત
સૌથી સારું=ઉત્તમ,
શ્રેષ્ઠ
જાણે અગ્નિ=જાણુ-
તા અગ્નિજ્વાલા

માનવી=કમુલ કરવી
ગુનેગાર=અપરાધી, ક-
સુર કરનાર
નારાજ=નાખુશ
ખીક=ભો
સાચેસાચું=ખરેખર
ઉદાસ=દીવંગીર
સુખેથી=વગર ફિકરે
હોંડે=નીચે
રૂએ=રડે
દોષ=વાંક, ગુનો, તક-
સીર
સંતાડવા=છુપાવવા
ભૂત=ચૂક
સાદન કરું=ખમું, વેડું,
સાંખું
નીવડે=નીકળે, થાય

(સાર.)

હંમેશાં ગુનો કમુલ
કરવો જોઈ પરમેશ્વર
ખુશ થાય છે. અને
આપણા મનને ખીક
રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬ મો.

સારે રાગે=મધુરે સ્વરે,
મીઠે અવાજે
ગુંથેલી=વળ દીધેલી
આનંદથી=હોંસથી

લાયક=યોગ્ય
ખાળાઓ=છોકરીઓ,
ખાળકીઓ
હોંસેહોંસે=કમંગથી
કન્યા=કુમારી છોકરી
રીવણુ=શીવવાનું
રંગબેરંગી=તરેહ તરે-
હના રંગના
ગળપટા=ગળે બાંધવા-
ના પટા
લેખાં=માઠે ગળવાના
હીસાળ
ધાટ=આકાર
પ્રદર્શન=સંબંધસ્થાન; ન
મુનેદાર ચીજો બ-
તાવવા માટે એક
ઠેકાણું લોગી કરી
રાખવી તે
સાદી=ચટાઈ
ચિત્રકામ=ચીતરવાનું
કામ
તટલીન=મશગુલ; લીન;
એક ચિત્ર
વિષય=બાબત
ખુખી=મજા
કેળવાય=કસાય
સંખ્યા=નંબર
મહેતીજી=કન્યાશાળા-
ની વડી સ્ત્રી શિક્ષક

ગુણી=ગુણવાન
 શિક્ષક=આસિસ્ટન્ટ
 વર્તે=ચાલે
 નિવેક=સત્તુકાર્થ
 સલાહસંપ=એક વિચાર
 ર; મળી સમજીને
 ચાલવું તે
 શિક્ષણ=શિખવાનું કામ
 (સાર.)

છોડીઓને ભણાવ-
 વાથી તેમની અક્ષર
 ખીલે છે, માટે છોડી-
 ઓને ભણાવવી જો-
 યએ.

પાઠ ૨૭ મો.

ઉપયોગ=ખપ
 સંગ્રહ=સંધરો; એકઠું
 કરવું તે
 હકીકત=મ્યાન, વિ-
 સ્તારી કહેવું તે
 હરકત=અડચણ
 દ્રવ્ય=પૈસા
 ભરી=ધાલી
 સંધરો=સંગ્રહ
 કુદરતનું=ધૃત્વરી શ-
 ક્તિનું
 અવલોકન=ધારીને જો-
 વું તે; ખારીક તપાસ
 રાજધાની=રાજગાદી

ધમરતો=ઉચ્ચીખાંધણીનાં
 કિલ્લો=ગઢ (ઘરો.)
 રચના=ખનાવટ; ગોઠવણ
 ખાંધણી=ખાંધકામ
 ખાણો=અનાજ ભરી
 મૂકવા માટે જમીન-
 માં ખોદેલા ખાડા
 જનર=ગુવાર
 ખાનગી=ખેતાની
 સળી=સડી, જીવાત પડી
 ભુકરો=રેતી; એક જન-
 તનો ખોતો પથ્થર
 ખડ=ધાસ
 ગંજી=દગસો
 સવાલ=પ્રશ્ન
 અગત્યની=જરૂરની, ખ-
 પની
 આગગાદી=દેવતા અને
 પાણીના બગથી ચા-
 લતી ગાદી
 આગબોટ=દેવતાને પા-
 ણીધી ચાલતું મોટું
 વહાણ
 સાધન=સાહિત્ય
 પુષ્કળ=ધણું, બહુ
 દાણા=અનાજ
 નાણાં=પૈસા
 અવારનવાર=વારાફરતી
 જંતુ=જીવડ

સંઘાત=મેળાપ
 (સાર.)

પૈસા ખચાવ્યા હોય
 તે ઘડપણના વખ-
 તમાં તથા આફતના
 વખતમાં ખર્ચ લાગે
 છે. માટે દરેક મા-
 ણુરો પૈસાનો સંગ્રહ
 કરવો જોઈએ.

પાઠ ૨૮ મો.

પરખ=મુસાફર લોકને
 મફત પાણી પાવાનું
 ઠેકાણું
 ચળકાટ મારતા=માંજેલા
 વાનાફરતી=એક પછી
 એક
 હકિયારા=લાકડા ફાટ-
 નાર; લાકડા કાપીને
 વેચનાર
 ધર્મદા=દાનમાં આપી
 દીધેલું
 મનોહર=રમણીય; મનને
 ખુશ કરે એવું
 વળેસો=વળગેસો
 ખરો તડકો=સખત તાપ
 વિસામો=આરામ
 દશમો ભાગ=દશાંશ, દ-
 શ ભાગમાંનો એક
 ભાગ

આશીર્વાદ=આશીશ, હુવ
ઉપયોગ=વપરાસ
ટાળવામાં=મટાડવામાં;
દૂર કરવામાં
શીતળ=ટાઢી, ઠંડી

(સાર.)

જે કંઈ કમાવું તે-
માંથી થોડો ભાગ
પણ ધર્મના કાર્યમાં
ખરચવો.

પાઠ ૨૯ મો.

ઉપાડ્યો=ઉંચક્યો
મરઘી=કુકડી
નકામા=ફાકટના
ઉઘમે=ધંધે
વળગ્યો=લાગ્યો, ખાઝ્યો
અખર=જાજાત
શેખસદલી=ખોટા વિ-
ચાર કરનાર
તરંગ=ખોટા વિચાર;
મનના યુદ્ધ
તર્ક=મનસુખો; વિચાર
તર્ક ઉઠાવે=મનસુખા કરે
પાર=છેડો, અંત
હરાવી=નફો કરી
ખાડવો=ધી ભરવાનું
માટીનું વાસણ
ધુણાવી=હલાવી

ઠપકો=ગુનાના બદલા-
માં કડવા શબ્દ ક-
હેવા તે
ધર ભાંગ્યું=ધરખાર વ-
ગરનો થઈ ગયો
ગાળી નાંખ્યા=ગુમાવ્યા
માફક=પેડે
ચેતવ્યો=ખબર આપી

(સાર.)

આપણા ધંધા સં-
બધીજ વિચારો કરવા
એકદમ પૈસાદાર થઈ
જવાનો વિચાર કરવો
નહિ.

પાઠ ૩૦ મો.

ઉડાવવા=ચગાવવા
મુઝાવ=મેલાવ
ભોંય=જમીન
મદદ=સહાય
છેક=તદન
ફરીથી કરો=હર કાંઈ
સારું કામ પુરું ન
થાય ત્યાં સુધી ફરી
ફરીને કરવું
પતંગ=કનકવા
નારાજ=નાખુશ, નાઉમેદ
ચઢાવો=ઉડાવો
સપાટા=ઝાપટા

વાતો બંધ થયો=જ
સ્થિત થયો
ગોથું ખાઈ=ઉંધો થઈ
કાયર થવું=કંટાળવું,
પ્રયાસ=અજમાયસ
આસમાન=આકાશ
ટપકા=પાંચા
વીંટવા=લપેટવા

(સાર.)

શરૂ કરેલું કામ પુરું
ન કરીએ તો કરેલી
મહેનત નકામી બન્ય
અને લોકમાં મજાક
થાય માટે હરકોઈ
કામનો આરંભ કરતાં
પહેલાં વિચાર કરવો
કે એ કરવું વાજગી છે
કે નહિ અને વાજગી
લાગે તોજ આરંભ
કરવો; અને આરંભ
કર્યો તો તે કામ પુરું
કરવુંજ વચ્ચેથી અંધુરું
મૂકી છોડી દેવું નહિ.

પાઠ ૩૧ મો.

ડોલે=હાલે
તરવર=મોહું ઝાડ
જુલાવે=હીંચાળે, હલાવે

પાન=પાંદરાં, પાંતરાં
 મનોહર=મનને ખુશ
 કરે એવું
 ગાન=ગાયન
 ધ્યાન ધરતાં=ધૃત્વરને
 પોતાના મનમાં આ-
 ભૂતાં
 કલોલ=ચેતન્યાજી, મગ્ન
 સાથ=સાથે, જથ્થે
 પડદો=આંતરે
 ગોલે=ઉઘાડો કરે
 ચણતાં=વીણી ખાતાં
 ચૂસે છે=શોષે છે
 ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ
 ઘાટે=ઘોવારે, કિનારે,
 કાંઠે
 જળઘાટે=નદી કે તળા-
 વ કાંઠે
 નિજ=પોતાને
 વાટે=રસ્તે
 પોઢે=સુએ
 માળ=માળામાં
 જાંપતાં=હરીને ખેસતાં
 મળસ્કે=સવારે, પરાદીએ
 ધાય=દોડે
 વનફળ=વનમાંના ફળ
 ઝુલે=હાલે
 બલી માતનાં=સારી
 તરેહનાં

વિધવિધ=જુદી જુદી
 દીનાનાથ=પરમેશ્વર, ગ-
 રીબનો ધણી
 પુરો=પુરેપુરો
 મધુરો=મીઠો •
 ધરી=રાખી
 નિર્મળ=ચોક્કસ, મેલ
 વગરનું
 દરે=નિરાંતે ખેસે
 બલી ભાતે=સારી રીતે
 હાવી=હરાવી, હંકાવી
 હાવી દીએ=હરાવે
 મેળવાય છે=પેદા કરાય છે
 રાજઅધિકાર=રાજસત્તા
 વશ=તાબે
 વિપત્તિ=દુઃખ; આશત
 વેરાઇ જાય=જતા રહે
 બાળ=બાળક
 ચિંતન્યા=ધાર્યા
 અપાર=ધણોજ
 પમાય છે=મેળવાયછે,
 પેદા કરાય છે

(સાર.)

ઉદ્યોગી માણસને કંઈ
 પણ અધર્મ નથી. ઉ-
 ઘમ કરવાથી જ જો-
 ઇએ તે મળે છે, માટે
 ઉઘમ કરવો,

પાઠ ૩૨ મો.

સેવા=ચાકરી
 વંશપરંપરા=છોકરાનાં
 છોકરાં
 નાનપણથી=બચપણથી
 ઇચ્છતા=ચહાતા, મ-
 રજી કરતા
 ભરોસો=વિશ્વાસ
 મહેનત=મજુરી
 બદલામાં=સારામાં, અ-
 વેજમાં
 ભોગવટો=ઉપભોગ; વન-
 પરાશ
 સાંતી=હળ
 લાડ=વહાલ
 ઉછરેલો=મોટો થયેલો
 ધ્યાન=ચિત્ત, મન
 સાંતીની જમીન=ખેડવા
 લાયક ભોંય
 ઉંચા પ્રકારની=સારો
 પાક નીવડે એવી;
 ફળદ્રુપ
 પ્રકાર=જાત; વર્ગ
 સાથી=મદદગાર ખેતી-
 ને માટે રાખેલો નોકર
 પ્રકાર=રીત, તરેહ
 મહેનતુ=ઉદ્યોગી
 ચારગણો=ચોગણો

પુંજ=દોહત
અર્થ=મતલબ, સાર
હલેલી=મોટા દરવાજા-
વાળા ઘરનું ભોંયત-
ળાકું
હુકકો=ગુડગુડી
સમાન=બરાબર; જેવું
મેથ=મેહ; વરસાદ
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાત્રી=ભરોસો, પતીજ

(સાર.)

આપણા કામનો ભ-
રોસો નોકરપર રાખવો
નહિ; પણ નોકરોનું
કામ છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩ મો.

પીડાય=દુખી થાય
હવા=વા
રોગ=બ્યાધિ
નિરોગી=રોગ વગરનાં,
આરોગ્ય; તંદુરસ્ત
સુધરતી=સ્વચ્છ થતી
ભિનાશ=ભેજ
મેલું=ગંદુ
ગંદું=ગોંબુ
ચકલી=સકાવો; પિત્તળ

કે લોહાની પેચવાળી
વાંકી નળી
ટોઢીઓ તાવ=મલેરીયા
નહારી હવાને લીધે
જે હાવ આવે છે તે
એનપણી=સહીચર,
સખી
પગ મૂકવાનું=આવવાનું
મન=ઇચ્છા, મરજી
મંદવાડ=રોગ, બિમારી
ગંદકી=ગંદવાડ
મૂળ=ખી, ખીયાં
જંતુ=જીવડા
પાકે છે=પેદા થાય છે
ખુણે ખોચરેથી=ખુણા-
માંથી
પાથરણું=ખીજાનું
વાળી નાંખીએ=સાફ
કરીએ
શ્વાસ=દમ
વડે=થી
ખુશ્લાં=ઉંઘાડાં
ખીજ=મૂળ
નાશ પામે છે=જતા
રહે છે
દોળી=રેડી
મરે છે=ઉતરે છે
ઝીણો તાવ=હાડનો
તાવ (એ તાવથી

શક્તિ ધણીજ ઓછી
થાય છે.)
લકવો=એક જાતનો
રોગ. એથી શરીરનો
કોઇ ભાગ જુઠો
પડી જાય છે
જનર=સંડાસ
ખાળ=નહાવા પીસાળ
કરવા પાણી દોગવા
માટે બનાવેલી ચોકડી
મોરી=નીક, ગટર
ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝાપડી
દુર્ગંધી=બદબો, નહારી
વાસ
તદન=ખીલકુલ
ખુશ્લી રીતે=સમજ પડે
એવી રીતે

(સાર)

ઘર, વાડા વગેરે દરેક
ચીજ ચોકખી રાખવી.

પાઠ ૩૪ મો.

અણસમજી=વગર વિન-
ચારના; મૂર્ખ
શોક=દિલગીરી
ઠગાવ=નિશ્ચય
ઊંચા=સારા
પ્રાણુ=જીવ

જુદ્ધ=ધરડાં; ખુદ્દા

પાટવી પુત્ર=પાટવી કું-

વર, મોટો છોકરો

નિશ્ચય=ઠરાવ

સમાચાર=ખબર

અદેખાઇ=ઝેર; ધર્પા

ઉથાપશે=જોપશે ભં-

ગ કરશે; ફેરવશે

સંદેહ=શક, વહેમ

વરદાન=માગેલું આપ-

વું તે

લેણાં=માગતાં

વનવાસ=જંગલમાં ર-

હેવું તે

હઠ=જુદ્ધ, જક, મમત

ધિકાર=તિરસ્કાર, શિટકા

દેહ મુકયો=મરણ પામ્યે

તપ=તપશ્ચર્યા

સાર.

“ સોખત તેવી અ-

સર” હંમેશાં સારાની

સોખત હરવી. કામ

કરતાં પહેલાં શું જાણ

આવશે, એ બાબતનો

વિચાર કરવો, કે જેથી

પાછળથી પસ્તાવું પડે

નહિ.

પાઠ ૩૫ મો.

ઝળકારા=ચમકારા

દરકાર=પરવા

સ્થિર=હાલ્યા વગર

ખેલ=રમત

કસરત=શરીર વાળવું તે

ગુજરાન=નિર્વાહ, ગુ-

નરો, પોપણ

ટોળું=જથ્થો

હાથ=એ વેંતની લં-

બાઇ

ધરી=પકડી, ઝાલી

સરણાઇ=પીપી

નટ=સ્ત્રી વગેરેના વેપ

લઈ ધણા ખેલ કરનાર

અંગ કસરત=શરીરની

કેળવણી

ગુલાંટ=ગોલાંટ

ચક્કર ચક્કર=ગોળ ગોળ

ચમકે છે=ઝળકે છે

શાખાશ=ધન્ય

જીવની દરકાર કરતા

નથી=મોતની ખીક

રાખતા નથી

સશઈ=ચાલાકી; ખૂબી

ચમત્કારવાળા=અચરત

પમાડે એવા

નજરખંધી=જાદુથી જો-

નારાની આંખને જુ-

લાવામાં નાંખવી તે

ખુબીદાર=વખાણવા લા-

યક; ચમત્કારી

સાર.

અંગ કસરતથી શરીર

કસાય છે, માટે નાન-

પણથી કસરત કરવાની

ટેવ રાખવી.

પાઠ ૩૬ મો.

ગ્રીષ્મ ઋતુ=વૈશાખ

અને જોઠ મહીનો,

ગરમ ઋતુ

દ્રુહિલા=કોયલ

દીપે=શોભે

મોર=આંખા, આમલી-

નાં ફૂલ

મરવા=નાની કેરી

મહિમાય=મોટાઇ

નીરખી=જોઈ

શીતળ=હંડી

ટહુકા=કાલાકાલા બોધ

તપત્તી=ગરમ થતી

ધત્તી=જમીન

સુગંધી=સારી વાસ,

સુવાસ

તર=ઝાડ

વસંત=વસંત ૩તુ, જુ-
 લાઇને ઓગસ્ટ માસ
 ભમતી=રખડતી, રઝ-
 જતી
 ફળી=પાકી, ઉત્પન્ન થઈ
 લલચાય=લોભાય
 જનો=માણસો
 લહી=જોઈ
 ભલી=સારી, બહુ
 ભલી લીલી=લીલી છમ
 અતિ=ધણો
 શાખ=ઝાડપર પાકવા
 પર આવેલી કેરી
 ખરે=ઝાડપરથી નીચે
 પડે
 રસદાર=ધણુ રસવાળી
 સુકેસરી=સારા કેસરી-
 આ રંગની
 ધરે=ધારણુ કરે
 ચિત્ત=મન
 હરતી=હરી લેતી; ખેં-
 ચતી
 ખુખી=મજા
 કેરી તણી=કેરીની
 દીલમાં=મનમાં
 ઠરતી=રહેતી
 દીલમાં ઠરતી=યાદ ર-
 હેતી
 પ્રવેશ કરીને=આવીને

ઉકળાટ=ગભરામણુ
 ધરે છે=કરે છે
 વનેવન=જંગલે જંગલ
 અમ્ર=કેરી
 આમ્રતર=કેરીનું ઝાડ;
 આંખો
 વાસ કરું છું=રહું છું
 ચિત્ત હરું છું=મન
 ખેંચું છું
 સ્યામ=કાળા
 પરખાઉં=જણાઈ આ-
 વું; ઓળખાઉં
 કોમળ=નાજીક
 કંઈ=સાદ; ગળું
 સંગીત=ગાયન
 સૂર=અવાજ
 મનોહર=ખૂબ સુરત
 ગળતું=ગળવી મુકું
 મધુર=સારો
 રૂપેરી=રૂપાના જેવો,
 સફેદ
 કળી=ખીલ્યા વગરનું
 ફૂલ
 પૂલેલ=ખીલેલી
 અંગમાં=શરીરમાં
 વેલમાં=વેલામાં
 અનેક=ધણી
 પાંખડી=ફૂલની પાંતરી
 પ્રસારી=ફેલાવી

ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
 પ્રકુલ=ખીલેલો
 ગીષ્મનો બાળ=ગી-
 ષ્મની શરૂઆત
 કોકિલ=મધુર, સારા
 ભારી=ધણો
 ખટમોગરો=એક જાત-
 નો સુગંધીદાર મોટા
 મોગરો
 રસીલી=મજા આપનારી

પાઠ ૩૭ મો.

શરૂ કર્યું=આરંભ્યું
 ભીલ-જંગલમાં રહેના-
 રી અનાય જાત
 ઉપજાવે=પેદા કરે
 મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
 પાદરી=ખ્રિસ્તી ધર્મના
 ગુરૂ
 બોધ=ઉપદેશ
 વસાવ્યું=વસવાટ ક-
 રાવી.
 ઈમારતી લાકડાં=ઈમા-
 રત બાંધવા કામમાં
 આવે એવા મોટા
 લાકડાં
 સંગંધ=સહવાસ, પ-
 રિચય
 અભણુ=વગર ભણેલા

દેવળ=દહેરૂં

કુશળ=હોંશિઆર; મા-

હિતગાર

કાટખુણો=ખાંધકામમાં
ઉપયોગી લાકડાનું કે
લોહાનું એક ઓળર
(ઐનો ઘાટ કાટખુણા
જેવો હોય છે માટે
કાટખુણો કહેવાય.)

વખત ન લગાડ=દીવ
નહિ કર

ઓળરો=હથિઆરો

પોકારવા=ખૂમ પાડવા

સાર.

અમણ માણસ ભ-
ણેલાને જાહગર જેવો
સમજે છે, ને હંમેશાં
તેને તાણે રહે છે;
આટે દરેક માણસે
વિદ્યા મેળવવાને પ્ર-
યત્ન કરવો.

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૩૮ મો.

ખહાદુરી=જોરાવરી

વહેણુ=પાણીનું વહેવું

તે; પ્રવાહ

ખડેર=ભાગેલી ધમા-
રતો

હથ=હાથ સુધી

ચીરે=કાટે

નમુનો=નકલ

ભાટ=કવિતા બનાવી

ખરા ખોટા વખાણ

કરનાર એક જાત

પારડી=સુરત જીલ્લામાં

કુશ્મો છે

વલસાડ=સુરત જીલ્લામાં

કુશ્મો છે

ઓળંગી=વટાવી

સપાટ=હિંચી નીચી ન

હિ તે, સરખી

ટોચ=ઉપલો ભાગ, મ-

થાળું

શિખર=ટોચ

મુશકેલ=અઘરૂં

ચઢાવ સીધો હતો=

ચઢવાનું સીધું હતું

કુંડ=છોટી ખાંધેલો ઝરો

ખુરજ=કિલ્લાનો ઉચો

ગોળ પહોળો ભાગ

પ્રવાહ=રેલો, વહેણ

તળેટી=નીચેનો ભાગ

(ડુંગરનો)

ખીણુ=એ પહાડ વ-

ચોની જગા

હાર=ઓળ

પગથી=પગે ચાલતાં

પડેલો રસ્તો

રમણીય=મનોહર; સુંદર

સપાટાખંધ=જલદી

પલાળીને=ભીનાળીને

નકશો=ગામ, દેશ કે

શહેરનો ચિત્રેલો નમુનો

આકૃતિ=ઘાટ; આકાર

(સાર.)

અવલોકન કરવું અને

પછી તેવો ઘાટ બ-

નાવવો કે જોઈ જો-

યલું ખરાબર ધ્યાનમાં

રહે.

પાઠ ૩૯ મો.

ખોડા=ઝાડ પાન વગરન

ભેખટો=પથર કે મા-

ટીના મોટા ટેકરા

દેવકીઉનાઈ=સુરત જી-

લ્લામાં વાંસદાની પાસે

ઉના પાણીનો કુંડછે

ધસડાઈ=તણાઈ

દેવસ્થાન=દહેરૂં; દેવળ

સારી=૨ળકુપ; રસાળ

પડ=પોપડો

ઉપસી=કુલી; ઉચી થઈ

પીગળેલો=ગરમીથી પ્ર-
વાહીરૂપ થએલો
પૂત્ર=ખાડી નદી ઉપ-
રથી જવા આવવા
માટે બાંધેલો રસ્તો
ઉપસેલો=ઉંચો આવેલો
ઉપયોગી=અગત્યના,
જરૂરના

(સાર.)

આ પાઠથી કુદરતનું
જ્ઞાન થાય છે.

પાઠ ૪૦ મો.

ધોધ=ઉંચેથી નીચે પ-
ડતું પાણી
ધસડી=તાણી
સરિતા=નદી
નિર્મળ=ચોક્કખા
તરૂ=ટૂકા, ઝાડ
ચરતાં=ધાસ ખાતાં
મેળાપ=મુલાકાત
વહેળો=નાની નદી
ખડક=પાણીમાંના ટેકર
ચમકારા=ઝબકારા
પચી જાય છે=નીચે
ઉતરી જાય છે, સ-
માધ જાય છે
શક્તિ=બળ

ફરફર=ખારીક ટીપાં; ખુંદ
મુખ=નદી દરીઆને
મળે છે તે જગા
ઘેટ=ચારે બાજુ પાણી
ને વચમાં જમીન
હોય તે
તીરે=જળથી
તીરે=કાંઠે

ચિત્રવિચિત્ર=જાત જા-
તનાં, તરેહ તરેહનાં
કિનારે=કાંઠે
નિશ્ચય=નક્કી
પિછાણીએ=સમજાવે

પાઠ ૪૧ મો.

ખસારી=વહાણ હાંક-
વાનો ધધો કરનાર
ખહોળો=ધણો મોટો
ખાર=ખારો
ભરતીઓટ=નદી. ખા-
ડી કે દરીઆમાં પા-
ણીનું ચઢવું ને ઉ-
તરી જવું તે

મોજાં=ઢોળો
છાયા=ઓળો, પડછાયો
કાડીઓ } દરીઆમાં પ્રા-
શખલા }ણીને રહેવા-
છીયો } નાં ઘર

પાઠ ૪૨ મો.

હજીરો=તાપી નદીના
મુખ આગળ હવા
ખાવાની જગા છે
ખાડી=પાણી જવાનો
ખાડો
મજબો=નાની હોડી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
ભૂગોળ વિદ્યા=પૃથ્વીના
ગોળા ઉપરની રચના
જાણવા સંબંધી વિદ્યા
જ્ઞાન=સમજ
ટંડેલ=વહાણનો મુખ્ય
ખસારી; સરંગ
માહીતી=ખબર
પુરતી=જોઈએ તેવી
મગીઆ=મગ જેટલી
નાની

નિશાન=એધાણી
ભૂશિર=જમીનની અણી
લાંબી વધીને દરીઆ-
માં ગએલી હોય તે
ધુસે છે=પેસે છે
અખાત=સમુદ્રનો કાંઠો-
લાંબો વધીને જમી-
નમાં ગએલો હોયતે
ઉપસાગર=પહોળા મોં-
નો અખાત

કાંપ=પાણીમાં ધસડાઈ
આવેલો કાદવ કચરો;
ચંગુ

બાંહે છે=ઠેર છે
દ્વીપકલ્પ=જેની ત્રણ
બાજુએ પાણી ને
એક બાજુએ જમીન
હોય તે

ક્રિયા=કામ, કાર્ય
સામુદ્રધુની=એ મોટા
પાણીના ભાગને સાં-
ધનારો પાણીનો ના-
નો ભાગ

પાઠ ૪૩ મે.

કારીગરો=સુથાર, લુહાર
કુંભાર વણકર વગેરે,
કારીગરીનું કામ કર-
નાર

વાટ=પૈડાંપર લગાડેલો
લોહનો પાટો

તાણુવાણુ=વણવાના
સાળપર જે ઉભા ને
આડા દોરા રાખવામાં
આવે છે તે

દેશાધ=જગીરદાર, વ-
તનવાળો

વસવાયાં=સુથાર, લુહાર
વગેરે ગામની વસ્તીનું

કામ કરનાર લોક
આરાં=પૈડાંની વચમાં-
નાં ફરતા લાકડાના
કકડા

વાંસલો=સુથારનું લા-
કડા ધડવાનું બોળર
ટકાકિ=મજામુત
ધમણુ=વા ટુંકવાનો
સંચો

તણખા=સળગતી ચ-
ણુગારી
ચોપાસ=ચારે બાજુ,
બધી તરફ

રતા ચોળ=ધણુજ ગરમ
સજ્જડ=સખત

ચાકડો=લાકડાના પૈડા
જેનું કુંભારનું બોળર
લેંદા=લચકા

કોસ=ગાઉ
શળકો=કામડીના જે
ઘાટપર કાંતેલું સુતર

વિંટાળવામાં આવે છે
તાંતણુ=તાર
ખાદી=દોટી
ખોળીઆં=ગોઢાંનું ક-
પડું

જાજમ=પાથરવાનું રં-
ગીત બીજાનું

શણુ=એક જાતના છો

ડના રેસા

પાઠ ૪૪ મે.

ગામ=જેમાં થોડાં ફળી-
આં ને થોડાં ધર
હોય તે

શહેર=છોખંધ ને હાર
ખંધ ધરો હોય અને
સારા સારા બજાર
હોય તે

છુટ્ટી=રજા
ગિલ્લીદંડા=મોઝ દંડો
ગિલ્લી=મોઝ

દંડો=ગિલ્લી ઉડાડવાની
એક હાથની લાકડી

તાલુકો=પરગણુ
વળવાનો=ફરવાનો
દહાડો વળવાનો=ફાય-
દો થવાનો

રોજા-કબરો ઉપર બાં-
ધેલા મકાન

મરીદ=નિમાજ પઢ-
વાનું ઠેકાણું

કોતરકામ=પથર કે લા-
કડામાં કોતરેલું ચિત્ર
કામ

ટપાલ ઓફિસ=પોષ્ટ
ઓફિસ

બજાર=હાટ

કારીગરી=કીસખ; ખ-
નાવટ; હુન્નર
વરાળયંત્ર=વરાળના જો
રથી ચાલતો સંચો
કારીગર=કારીગરીનું
કામ કરનાર

પાઠ ૪૫ મો.

ગોમતીપુર=અમદાવાદ-
ની પાસે એક ગા-
મ છે

કારકુન=લખવાનું કામ
કરનાર

ખુટલા=જોઈતા
નાયક=સિપાઈની ટો-
ળીનો ઉપરી

રસીદ=પહોંચ; પાવતી
કોથળી=થેલી

છરી=શીતળા કાઢવાનું
એળર

કોચતો=કાણું ખાટી
ચેપ મુકતો

ચેપ=પરં, રસી
પગાર=દરમાયો

કચેરી=ઓફિસ
મુખી=તલાટી

તગાવી=સરકારે ખેડુતને
વ્યાજે ધીરેલાં નાણાં

મહેસુલ=જમીન ખેડવા

બદલ સરકારને ભર-
વાના રૂપીઆ; જમીન
બેરો

હદ=સીમા, મર્યાદા,
ફેરણી કારકુન=તાલુકાના
ગામોની સીમમાં ફે-
રનાર કારકુન

હવાડો=કુવા નજીક ઢો-
રોને પાણી પીવાને

માટે ચણેલો કુંડ
દુરસ્ત કરવું=ભાગેદ

સમરાવવું.
એવર સીયર=અધિકામ

ખાતાનો અમલદાર.
ફોજદાર=તાલુકાના પો-
લીસનો ઉપરી.

મુકરદમો=કેસ,
સાક્ષી=જુગુપ્તી

અવલકારકુન=મામલ-
તદારના હાથ નીચેને

પહોંચે કારકુન (થઈ
કલાસ માજીસ્ટ્રેટ.)

જમાદાર= એ ત્રણ
ગેટનો ઉપરી.

રજુ=હાજર
હિરાન=દુઃખી.

સખતી=જખર દસ્તી
તિજોરર=ત્રીજોરીનો

ઉપરી.

શરાફ=રૂપીઆ લેવા
આપવાનું કામ કરનાર

નોંધવાનું=લખીલેવાનું
ખત=દસ્તાવેજ, લેખ

હવાલદાર=પોલીસ પટેલ
ના હાથ નીચેનો ચાર

પાંચ રૂપીઆના પગાર
નો સિપાઈ

દવાખાનું=ધરિપતાલ.
શીતળા=સૈયદ; કાકા

ખળીઆ

પાઠ ૪૬ મો.

પ્રાંત=ધણા જીલ્લા એ-
ન્ડિસ અને સરખાત

મળી થએલો તે.
જીલ્લો=ધણા તાલુકા

મળીને થએલો તે;
એક કલેક્ટરના તાખા-

નો ખાલસા મુલક
તાલુકો=ધણા ગામ

મળીને થએલો તે.
વિભાગ=ભાગના ભાગ.

કલેક્ટર=જીલ્લાનો મુખ્ય
ઉપરી; નાયબ મુખ્ય

અધિકાર=સત્તા
અમલદારો=અધિકા-

રીઓ.
દેખરેખ=તપાસ

જનનેર=અધિકામ

ખાતાનો વડોઅમ
લદાર

સુલતવી રાખવું=ચોડા
વખત સુધી નહીં વ
સુલ કરવું તે.

મામલતદાર=તાલુકાની
જમાખંધી વસુલ
કરનાર અમલદાર,
માણસેટ.

સંમતિ=મંજુરી, પર-
વાનગી.

વહીવટ=કારભાર

સુખાધારી=આરોગ્યતા
કરનાર અમલદાર

મુન્સફ=સખજજ

કમિસ્તર=વિભાગનો

ઉપરી અમલદાર; સુખો

લેણદેણ=લેવું દેવું.

પાઠ ૪૭ મો.

મોહું=અસુર.

તીડ=અનાજ ખાઈ
જનાર એક જાતનાં
પક્ષી

પાક=મોલ.

ડેપ્યુટી=મદદનીસ, સ-

હાયકારી

આશા=ઉમેદ

બલામણુ=સીફારસ

હાલ=હમણા

શોધવા=તજવીજ કરવા,

તપાસ કરવા.

નિરાશ=નાઉમેદ

મિત્ર-દોસ્ત

મુકરદમો=કેસ

પરીક્ષા=તપાસ

ખીના=ખાખત, હકીકત

રેલ=પૂર

પરવાનગી=છુટ, રજા

હથિઆર-ખંદુક; તરવાર

વગેરે

છુટ=રજા, પરવાનગી

કન્યાશાળા=છોકરીની

નિશાળ.

નલાયક=નહિ ચાલે

એવો.

ખુન=મારી નાંખવું તે.

ઘાત.

ગુખાની=સાક્ષીએકહેલા

ખોલ

ભાગ ૩ નો

પાઠ ૪૮ મો.

નાળા=પાણી જવાનું

ગળનાળુ

મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી

નીકળે છે તે જગા

ડહોળું=કાઢવવાળું

ચિકાર=મેઉ કાઠે ભર-

પુર

અળું=રેલથી ઘસડાઈ

આવીને ઠરી રહેલી

માટી; કાંપ

વાટે=રસ્તે

ઝરણુ=જમીનમાંથી પુટતી

પાણીની સેરો

ખરફ=ટાટથી ઠરી

ગમેલું પાણી

ઠરી=જમી, અંધાધ

થીજને=ઠરીને

ઘટ=જડો

કરચો=ઝીણા કડકા

હિમ=ઠાર

ખાફ=વરાળ

કિરણુ=સીધી લીટીમાં

પડતો પ્રકાશ

ટીપાં=ફેરાં

ઝાકળ=ઠંડીના નેરથી

પડતું પાણીનું ટીપું

ભાગ ૨ નો

સમાપ્ત.

અટકીએ=થોભીએ

પાઠ ૪૯ મો

દેવતા=અગની,

ચક્રમક=એ જાતનો

પથર

વા નાંખીએ=વીંઝીએ

મીણુખત્તી=મીણુ સાથની

વાટ

ખરણી=પોહોળા મોનો

કાચનો બાટલો

હરીજનય=હોલવાય

ગુંગળાઈ=રૂંધાઈ

અંગારા=સળગતા

કાચલા

હોલવાઈ=ખુજાઈ

કુંકણી=દેવતા કુંકવાની

વાંસની ભુંગળી

ગતિ=હાલચાલ

તાજે=ચોક્રો

જેત=અગતું; ભડકો

દવ=જંગલમાં લાગેલી

આગ

પાઠ ૫૦ મો

મિઠાઈ=ગળ્યા પદાર્થ

કંટાળતો=કાચર થતો

પુષ્કળ=ધણું

સ્વચ્છ=ચોક્રું

તાજાં=તરતનાં

કણી=રજકણો

સાંભરીલઈ=ઉસરડીલઈ

એકડી કરી

ઠગણા=ઢગ

મુશ્કેલ=અધરું

મીઠું=દૂણુ, નીમક,

સખરસ

એ સ્વાદ=સ્વાદ વગરની

ચપટી=અંગુઠાને આં-

ગળી વચ્ચે રહે એટલી

જગા

આરોગ્ય=સુખી, તંદુરસ્ત

ખારીઆં=ચીભડાના

કકડાને મીઠાનાં પા-

ણીમાં બોળી સૂકવી

ખનાવેલા તે

જીવ=જીવાત, જીવડાં

સમાન=ખરાખર, જેવડા

અગર=મીઠું પાકે તે

જગા

જીઆળ=પાણીનું ચ-

દતું, ભરતી

તરી આવે છે=ઉપર

આવેછે

સિંધવ=મીઠાની એક

જાત

જથાખંધ=ધણુંજ

દેશાવર=પરદેશ

મોળી=રીંછળી

સાંભરી લઈ=ઉસરડી

લઈ; એકડો કરી

(સાર)

માણસને પહેલે નંખરે

હવાની ખીજે નંખરે

પાણીની ત્રીજે નંખરે

ખોરાકની અંતે ચોથે

નંખરે મીઠાની જરૂર છે

મીઠું સ્વાદમાં ખાઈ છે

છતાં મીઠું કહેવાનું

કારણ એકે તે ખોરાકને

સ્વાદવાળો બનાવે છે

પાઠ ૫૧ મો.

ધાટ=આકાર

તદન=ખીલકેલ

મૂળ રંગ=અથમનો રંગ

આંચ=ઝાળ

ધરી=પકડી

ગજરો=કુલનો માથામાં

ધાલવાનો તોરો

ઉડવા=ખદલાવા

ગંધક=ખીળા રંગની ઝટ

ભાગી જાય એવી

વસ્તુ

મતલબ=મચ્છા; હેતુ

ખાસ=ખસુસ; જરૂર

ખરડ=ઝટ ભાંગે એવા

ખાલું=જામ, પવાલું.

ચુરેચુરા=ભૂકેભૂકા
 ધુમાડો=ધુવો
 ભડકો=ખળતું
 વિરમય=આશ્ચર્ય; નવાઈ
 ચૂટી=કાઠી
 ઝાળ=આંચ
 ઝાંખું=રીકું, તેજ વ-
 ગરતું, ભોઠું

(સાર)

ગંધકમાં રંગ ઉડાડ-
 વાનો ખાસ ગુણુછે

પાઠ પર મો

ફટકડી=એક જાતની
 તુરા સ્વાદની વસ્તુ
 પાસા=ખાજું
 હાર=કંઠો.
 હાયક=જંગ.
 પહેલદાર=પહેલવાળી
 પાસાવાળી.
 રોજરોજ=નિત્ય, હ મેશ
 શોખ=મરજી, ઇચ્છા
 વર્ગ=કલાસ.
 કોરો=કોરણો.
 ખરખચડી=ખાડા ખ-
 બચીઆં વાળી;
 કીંમતી=મૂલ્યવાન.
 ઝુંબર=કાચનું કે ધા-
 તુનું ઝાડ

અફાળી=પટકી, પછાડી
 અકીક=રંગીન ચળકત
 પથરની એક જાત.
 ખટક=પથરનો જથ્થો.
 ઝવેરાત=હીરા માણેક
 વગેરે; રત્ન.
 લોલુક=લટકણુ

પાઠ પ૩ મો.

કોદાળી=જમીન ખોદ-
 વાનું ઝોળર
 સમી=દુરસ્ત
 ભટ્ટી=ધાતુ ઝોળાળવાનો
 ચૂલો
 પાનું=ફળ
 એરણુ=લુહાર સોની
 વગેરે જેનાંપર મૂકી
 ટીપેછે તે ઝોળર
 ટીપીને=ધડીને
 સોંધુ=પાંસર
 નળીઓ=ભૂંગળીઓ
 કંઠેરા=લોખંડ કે લોક
 ડાની પાળ
 ખીંટીઓ=ખુંટીઓ.
 ખરડ=ઝટ ભાંગી જાય
 એવો
 કમાન=પોલાદની ગો-
 ળાકાર ચીપ
 પોલાદ=ખર્ લોઢું

ચખુ=ધાટદાર છરી
 કાચી=મિશ્રિત
 વળત=મરડાત
 ઘડતર=ધડીને ખનાવેલું
 ભરતર=ભરીને ખનાવેલું
 રવેસ=માળનો ઝુલતો
 ભાગ; ગોખ.

ધા કર=ટીપ
 ફરવત=લાકડા વહેર-
 વાનું લથીઆર
 સ્ક્રુ=પેચવાળો લોહનો
 ખીલો; ફેર
 કાનસ=રેતરડી
 નકકર=સંગીન
 પાંધર=પરભાર્યું, ખ-
 હારો બહાર

પાઠ પ૪ મો.

ઈદ્રિય=શરીરના જે ભા-
 ગ વડે કામ અથવા
 ભાન થાય છે તે
 (જેમકે, આંખ, કાન,
 નાક, જીભ, ચામડી,
 હાથ, પગ, મોં ગુદા,
 ઉપસ્થ)
 મુખ્ય=મોટાં મોટાં.
 કેળ=કેળાનું ઝાડ.
 સોપારીનાં ઝાડ=સો-
 પારણુ.

ચોંટી=વળગી, બાઝી
ખોરાક=ખાવાનું

શોષી=ચૂશી

એકાદુ=એક

ઉત્પન્ન=પેદા

અંગ=ભાગ, અવયવ.

અગત્યનું=જરૂરનું

છિદ્રો=કાણાં

છિદ્રોવાટે=કાણા વડે

વાટે=સ્તે, વડે

ખ્યાલ=અટકળ; ધારણ

ખારીક=સૂક્ષ્મ, ઝીણું

આધાર=ટેકો

સાર.

જાડના મુખ્ય છ અંગ
છે મૂળ, થડ, પાંદડાં,
ફૂલ, ફળ, બીજ પહેલાં
ત્રણ જાડને જીવાડના-
રા અંગો છે.

પાઠ ૫૫ મો.

ડાઘા=ડપકા, છેકા

ચીકણું=ચીકાશવાળું

તાડી=ખાટો નીરો. ખ-

જૂરી કે તાડનો રસ

હોળી=ચલેલી.

રીસ પે=પેનસીલ

ધટ=ધાડું

છેદ=શણાં, વેદ

ગુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ

ઝરપે છે=ધીરે ધીરે વ-

હે છે

ચારપાર=આ બાળુથી

પેલી બાળુ

ઘડીઆં=લાંબી ડોકના

માટીના ઘાડવા.

નીરો-ખજૂરી વગેરેનો

તરતનો ઝરેલો રસ.

થોર-થુવેરીઓ; કાંટા-

નું ઝાડ

ખરસાણી=થુવેરની એ-

ક જાત.

આંકડો=એક જાતનું

ઝાડ (એના પૂલ હનુ-

માનને ચઢે છે).

ઉપવાસ=ભુખ્યા રહેવું તે

સાણુઓખા=વાંસીઆ-

ઓખા

છાલ=છોલ. ચામડી

રેસા=તંતુ, તાર

ગણુણી=ગાળવાનું ઝી-

ણું કાણાવાળુ વાસણ

હલકાં=જલદી પચે એવાં

પાઠ ૫૬ મો.

સુખળાં=ડુંડી કે કંડીની

બાળુએ સોયા જેવું

હોય છે તે.

મૂલક=દેશ

ખરછટ=કઠણુને ખરખ-

ચડું લાગે એવું.

ખાફે=ગરમ પાણીમાં

પકવે

કણુક=લોટમાં પાણી

નાંખી લચકો બનાવે તે

હવાલો=તારણી ચારણી

ચાળાંણુ=ચાળતાં ખાકી

રહેલો ભાગ, થુલું;

આથો=ચડીને ખાડું થ-

એલું ખાફું

લોપરી=પટ્ટી.

શુમારે=આશરે

ડુંડી=નાનું ડુંડું

કંબી=ઘડીની કંઠી

પોટીસ=શુભડાં વગેરે

દરદ પકવવા માટે ઘઉં

અળસી વગેરેની ખાફે-

લી લુગદી કરવામાં

આવે છે તે.

ખાંચ=ખે.ભણ

ડાંગર=ભાત

દાઉદખાની=પીળા પોચા

ધરૂં

હુમસો=ટુંકો પણ ભરાઉ

વાજાયા=ઝીણાં કાળાશ

પડતાં ઘઉં

કાડો=રાતા ધઉં

પોટા=ધોળો હુમસો ધઉં
ભઝાઉ=ભરેલો
કાડ=ભાગ
પુષ્ટિકારક=જેને આપ-
નાર, તાકાતવાન
થુલું=ભુંસું, ચાળણ
ચાળણી=ચાળવાનું વેહ-
વાળું તંબા કે પિત્ત-
ળનું વાસણ
ગુદીને=લાથથી દાબીને
ઝાટકીએ=ઉપણીએ
રવો=ઝીણો દાણાદારલોટ
ખટાશ=ખાટાપણું
વાની=ચીજ, વસ્તુ
લાહી=ખેળ.
જખમ=ધા.

સાર.

અનાજની પરીક્ષા તથા
તેનો ઉપયોગ સમ-
જ્ઞય છે.

પાઠ ૫૭ મો.

ખગીઓ=ખાગ.
અણી=તીણો ભાગ
દાંડી=વચલી નસ.
સાંકડું=નાતું.
ગંજીશ=રમતનાં પાનાં
માફક=પેટે
ખાંચ=ખોખણ

કમળ=તળાવમાં થતું
ફૂલ
જથાબંધ=સામટું.
દાંતા=અણીવાળી કોર.
ગુલમોર=પુલનું ઝાડ
કળી=વગર ખીલેલું ફૂલ
ઓછુંવ-તું=થોડું ધણું
સૂંટી=તોડી.
થોકડો=જથો. જુડો.
અળવી=અળુના પાંત-
રાનો કંદ
કુંવાર=કુંવારનો છોક
અગથીઓ=અગથીઆ
નું ઝાડ

પાઠ ૫૮ મો.

પતંગીઉં=એક જાતનો
સુંદર પાંખવાળો કીટો
(એની એક જાત દી-
વામાં પડે છે)
જીવનંતુ=નાનાં જીવડાં
મૂછ=નરને નાક નીચે
લાંબા વાળ ઉગે છે તે

ફૂલ=પુષ્પ
પારખુ=જાણું
ખૂબસૂંત=દેખાવડી
ખીલકુલ=સમુળગી
વૈતરી=વેઠ કરનારી
બદલવી=ફેરફાર કરવી

ધિયળ=પેટે ચાલનાર
કીડા

પુડા=મધમાખીનું ઘર.
અવતાર=એકરૂપ બદલી
ખીજા રૂપમાં આવવું તે
હુમલો=હલ્લો, ઘેરી લેવું
વંદા=વાંદા
ભટકયા=રખત્યા
વર્ગ=પ્રકાર જાત
જાદર=ખાધેલું પચાવ-
વાની કોથળી
માદા=પશુ પક્ષીનાં સ્ત્રી
જાત લેાય તે.

પાંખ=પર
અવસ્થા=દશા, હાલત,
સ્થિતિ=હાલત

ધિંગં=ખેંદા
પોપણુ=ગુજરાન
કોશીટો=લાંબી ગોળ દલી
નિરાંતવાળી=નચિંત થઈ
ખેશકરી બની.
કુટુંબ=વંશ, આલાહ

પાઠ ૫૯ મો.

ધોળાયાં કરતો=વારંવાર
આવતો.
સમડી=કાગડાના આ-
કારનું મોડું પ્રાણી.
ચીરે=પાડે

ફરોડી=સુકાયલાં છેડની |

પાઠ ૬૦ થો.

ડાંખળી, રાડાં.

ગરદન=ડોક

ખાકધરાં=ભૂખાગવાં,

અકરાંતીઆ

ક્રેડેલું=અગડેલું, સડેલું

નડોર=તીણા નખ.

ભાગ્યેળ=શહેર કે ગા-

મમાં પેસવાનો દ-

સ્વાગ્ને.

ભાશુ=મુસાફરીનું ખા-

વાનું

તી=કામઠું

ધસરાખંધ=ઝડપથી

નજર=નીચા

સરી=તપસી

અંધ રા=ચક્રરેર; તંગર

સીધ=દાડી ખાનાડું

મોઢું પક્ષી.

દેગાવ=ઢલાણુ

કાલવા=સડવા

ગજેછે=કતારી દે છે.

કમકમાંટ=કંટાળો

(સાર.)

ધધરે જે પ્રાણીઓ

ખનાવ્યાછે તે આપણા

સુખને માટેજ ખનાવ્યા

છે, માટે ધધરનો પાડ

માલુઓ.

દોડદોડ=નાસાનાસ.

કુમળી=નરમાશવાળી

ખીડે=ખરડે, વાંસે

કાખરચીતરી=ત્રણીકાળી

ને થોડી ઘોળીએવી.

ગુચ્છવાળી=કુમખા

જેસા વાળવાળી

છોડાં=છોતરાં

કાતરી=કાપી

કલ્લા=પુળા

ઠેકડા=કુદકા

ભપકાદાર=શોભીતો,

સુંદર, ખૂબસુરત

મદન=શરીર, અંગ

રસુજ=અનાંદ

વલવલાટ=હરીને નહિ

જેસવું તે, વલોપાત

ગર=માવો; ગરબ

કુંપળ=ફણુઓ, અંકુર

રાક્ષી=બને બાળુપર જે

એકેકો અણીદાર દાંત

હોય છે તે

રવાંટી=ઝીણા વાળ

ચપળ=ચાલાક

અવાજ=સાદ

ધાતકી=ખુની

દુશ્મન=શત્રુ

ખચાવ=રક્ષણ

ચકોર=ચપળ

પોલાણુ=પોકળ ભાગ

કુમખો=જ્યો

છત=છાજ,

ખીકણુ=ખીએ એવું

ચંચળ=ચાલાક

નજરે પડતું=દેખાતું

ખાસ કરીને=ત્રણું ક-

રીને, મુખ્યત્વે

દૂરનું દૂર=આધે

તેજ=જલદ,

કૌવતવાળા=મજામુત

જોરાવર

ઉપરાછાપરી=એક પ

છી એક

કાળ=કુદકો; છસંગ

ધટ=ઝડી.

રતુમડો=રતાસ પડતો

રહેલાણુ=વાસ, રહેવાનું

ઠેકાણું મુકામ

તક્ષ=અનાજ

સમ્મિસાંજ=દીવાળતીની

વખત

પાઠ ૬૧ થો.

આનુબાનુ=આસપાસ

તરતે=પાણી કાપતો

હડે=દુર નય; ખમે
કદી=કદાપિ, કોઈ વખત
દંત=ચાવવાનાં હાડકાં
પંજે=પાંચ આંગળા ને
હાથેલી એટલો કાંડા
લગીનો ભાગ.

માન=આમર, મોટાઈ
પુછડી હલાવતો=પુ-
રા થતો.

કુળી વળ્યા=વીંટળાયા
શરત=હોડ

ખંભેરી=ઝાટકી
લટકતી=લખડતી

લાળા=ચીકણું થુંક,
ગમડું=ઢાડ, દોટ.

ભરોસાદાર = વિશ્વાસ-
વાળું.

મમતાળુ=માયાળુ
તામેદાર=તામે રહેનાર;
આશંકિત.

પતકરતી=લેખવતી; મ-
ળકરતી.

ભાવ=ખ્યાર; હેત

પાઠ ફર મે.

સગાં=કુટુંબી

નળા=ધુટણથી પાટલી
સુધીનો પગનો ભાગ

અહેરો=ધાટ; મોનો સડકો

ખગવાન=જેરાવર
પકકુ=પહોંચેલું; પેક.
ભમે=ભટકે, રવટે
ધર્મશાળા=મુસાફરોને
વગર ભાડે ઉતરવા-
ની જગા.

સવાત્ર=પ્રશ્ન
ટટાર=સીધા

અણીપરતાં=અણીવાળાં
દેખાવ=શોભા, ભરાવ

ખરજટ=કરકરા
ખગામું ખાય છે=આ-

ળસ દૂર કરે છે
ડમું=જડમું

વિકરાળ=ખિંકામણું; ડ-
રામણું

છાતીવાળું=હિંમતવાન
હુમલો=પસારો

ટોળું=જથ્થો
કુકડી=ટોળી

કાખરચીતડં=ઘણુંકાળું
ને થોડું ધોળું એવું

બદામીકં=બદામનાં રંગ
જેતું.

ભરાશ પડતી=ભુલાશ-
પર

પાદર=ગામના ઝાંપા
બહારની જગા

વિયારી=ચીસ

ખંધુ=ખળ, ધુમ્ધુ
ભારો=ગુચ્છો; જુડો
ખોળ=શોધ, તપાસ
દરાખજેવાં=ગળ્યાં, મીઠાં
વાઠ=શેરડીનું ખેતર
સતાવવું=દુઃખદેવું, પ-
જવવું.

પાઠ ૬૩ મે.

તુકસાન=ખગાડ
કાકી=અખના ડોળા
ની વચ્ચેનો ગોળ
કાળો ભાગ

ચીરં=કાંડું
ધુરકવા=ડોળા કાઢવું

પડખે=અજુએ
ગરત=મગન

ખાતર=માટ, વસરે,
ખજવોછો=હેરાનકરોછો

ગાંધી=નાનો કાદર
સહેલાઈરી=સુગમતાથી

ઝાંખા=થેલ
શેભા=દેખાવ

જાન=સમજ
ધોર=ઘણું ખિંકામણું

ખખર=ખણ
ધંટડી=તાંતો ધંટ

ખ્યાત=તરવાનું ધર
કરકરી=ખખડી

છાલીને=છેતરા કાઢીને

કૃષ્ણોગીપણું = જરૂરી.

આત

સતાવણું = દુખ દેવું; પગ-

મુણ = પાડ (વનું.

કાસળ કાઢવું = જાડ મળ-

થી નાશ કરવો.

મહેઁળાની = કપા

પ ઠ ડ ઠ મોઠ

આંટયું = સાગ્યું

વાવણું = વાવની માદા

સળકે = જળકે

ભો = ખીક

આખેત્ર = સવાદીઓ

દીપડાં = વાવની જાત-

નાં પ્રાણી

સિંહણું = સિંહની માદા

અખયળ = નવાઈ

દસાન = વિત

અગ્નિ = આતંશ, દેવતા

યળ = કેસવાળી; ધોડ

કે સિંહની ડોકપરના

વાળ

દેવણું = હડમેલીશકાવતેવી

હેનાન = દુઃખી

ધુવવાટા = ધુ ધુ કરતો

અવાજ

ગર્જના = સિંહનું બરાડવું તે

ધુજતાં = કાંપતા

ભયંકર = બિડામણા

ગોસ = માંસ

ઠેકાણું = નિયમ

વસ્તી = વાસો, રહેઠાણ

આઠાં = ડાઘાં

આંતરે = ઘેરે; ડખજે કરે

પા ડપ મેઝ

જોકળ ગાય = પરમેશ્વરની

ગાય

અરખી = શરીરમાંથી ની-

કળતો ચીકણો પદાર્થ

અમત્યના = કામના

કરોડ = વાંસાની વચમાં-

નું આંઠા ગાંઠાવાળું

દહું = હાડકું

હાડકાં = હાડ

કપરાંત = વધારે

દનાશાળા = અસ્પૃતાશ,

દવાખાનું

હાડપિંજર = હાડકાનું

ખોખું

દિવાલ = બીંત કરો

ટાંગ્યું = લટકાવ્યું

મિદામણું = ડરામણું

અરદન = ખોચી

પાંચળી = પાસા પરની

હાડકી

કાંડું = પોંચો

બેડાબ = દેખાવમાં સાફ

નહિ તે;

બરાડ = બરેલું

ગેશક = નક્કી, ખચીત

કદરણું = ગેડાળ

કોવત = જોર, બળ

અવચનો = ભાગો

ખોપરી = મગજનો દાં

બડો

મગજ = ખોપરી ગાં

હેનો નરમ ભાગ

કેપસી = દમ બરવાની

કોચળી

હદપ = કોહીની ટાંકી

ધાપો = કુલાની પાસેનો

જાંગનો ભાગ

કુકિ = દમ બરવાની

કોચળી

સંરક્ષણ = સારી સાંભાળ

સાયવણું તે.

રેસા = તંતુ તાર, તાંતણા

સાંકડાપ = સંક્રાયાપ

જોટવો બાજેજે = એક

ઠેકાણે એકઠો થાયજે

સ. ૧) માંમ પેશી શેની

બનેલી છે ?

સ. ૨) હાડકાંની જાં

કેર સાં મારે છે ?

સ. ૩) લોચામાં કયો

ગુણ છે કે જોયો તે

લાંબા ટુંકા થઈ શકે
છે ?

સ ૪) શરીરમાં કે-
ટલાં હાડકાં છે ?

પાઠ ૬૬ મો

ત્વચા=ચામડી
સુવાળું=લીનું.

દોહલો=દોહ; ઉપસેલી
ગોળ ચામડી

ઉપસી=ઉંચું આવી
દરદ=દુઃખ

નિશાની=એવાણી
કથેલી=હાથેલી

અડકે=છેડે.

ખમાતું=સહન થતું
ખોળીઉં=ઉપલું પડ

હેઠલું=નીચેનું
રેખા=કાખા, લીટી.

ગરમ=દુઃશાળા

જેંલ=જેંડીનો નર

હેઠરતી=માથુસનું ઠરે-
લું નહીં તે; ધમરે
ખતાવેલું તે.

ઢાંકણુ=ઢવર, પડ.

ચ્છાણુ=સંભાળ, ખચાવ
લીનું=લીનણું;

ગોહ=સ વિકારની માંઢ

પડ=પાપડો. ઢાંકણુ

ખરી પડેછે=જતી

રહેછે, નીકળી જાયછે

રૂઝતોજાય=રૂઝ આવતી
જાય.

લઈ=જખરી

આળું=જરા અડકયા

થી પણ દુખાય તેવું

ભોંકિ=થોંચે, ધાલે

ખાલ=ચામડી, ત્વચા

ઝોસીકું=નાનો તપીઓ

દાખલો=ઉદાહરણ.

દટાંત

રચના=ખનાવટ, ગોઠવણ

મસેર=ઓછીકાકે ગોદા-

ને અડાવેલું પડ

સૂક્ષ્મદર્શક=નાનીચીજને

મોટી દેખાડનાર

અસખય=અગણિત;

ધણાંજ

સ. ૧) શરીરનું

ઢાંકણુ કયું ? સ. ૨)

ચામડીનો ઉપયોગ કહો!

સ ૩) ચામડીમાં કેટલા

પડ છે ? સ. ૪) જે

પડનો ઉપયોગ સમ-

જવો ? સ. ૫) કઈ

જમાની ચામડી જાડી

હોય છે ? સ ૬) જેક

દાખલો આપી ચામડી

ની રચના સમજવો ?

સ, ૭) જેના શરીર

પર વાળ વધારે હોય

નેની ચામડી કેવી

હોય છે ?

પાઠ ૬૭ મો

ટકોરો=આંગળી વાળ

ળી નખથી ઢોકલું તે

ટકે છે=નભેછે, ચાલેછે

પહેર્યા=વાલ્યા,

ખીક=૨ મો

કોથળી=થેલી

ઠરાયું=ઉલું રહેવાઈ

ઠાંગી=સટકાવી.

રાંપી=ચામડું સાફ કે-

રવાનું મોચીનું એક

ઓગર

પુઠાં=ઢાંકણુ

કુમળું=તરંગ

સુરત=તાપી નદીને

કાંઠે સહેર છે,

તળીલું=નીચેનો ભાગ

ખાણું=મજાનું; સારું

ભેજવાળું=ભિનાસવાળું

તડે=તડ પડે; ચીરાય

પડે; ફાટે

કમાવેલું=પકવેલું

ચારવાડો=ન્યાં ચ-
 માર લોકો રહેતા હોય
 તે જગા
 માસમારતી=ગંધાતી
 જન=ધોળની પીઠપર
 નાંખવાની ગાદી.
 મસક=પાણી ભરવાનો
 ચામડાનો કોથળો.
 સ. ૧) ચામડાંમાં કયો
 મુલુ છે કે જેથી પાણી
 અંદરથી બહાર નીકળી
 શકે? નથી? સ, ૨)
 જોડા પહેરવાથી શો
 લાભ? સ, ૩) ચા-
 મડાને કેળવવાની રીત
 કહો? સ ૪) ચામડા-
 ની કઈ કઈ ચીજો
 થાય છે?

પાઠ ૬૮ મો.

જન=ધેરોના વાળ
 વાંકડીયાં=ગુચળી વાળાં
 ટકાવિ=મજામુત
 કપડાં=લુગડાં
 સાચવી=સંભાળી
 દુઆ=ઝીણું જીવડું
 મળપટા=ગળેબધ
 હંફ=ગરમાવો
 ખેરણુ=માથામાંથી પ-

હેરવાનું બદન
 મળતાં=સરખાં
 દોરઠાંકર=બાળક ઘોડા
 વજેરે
 ઓઢો=બાળકને ઓઢવા
 માટે શીવેલું કપડું
 ગરમાવો=હંફ; ગરમી
 ઉતર્યા=પુરા થયા, ગયા
 ગાંસડી=પોટલી
 કાંતવું=લાંબ દોરાકાઢવા.
 જિડવેઠ=કડાકુટ; માથાકુટ
 મજુરી=મહેનત
 ભરાવિ=પાસપાસે
 કંસારી=કુદતો (ઠેકડા
 મારતો જીવડો ઢેડી,
 વારકુટ=જેકીટ; કંમર
 સુધીનો વગર ખાંચનો
 કમળો,
 ઝમ્મો=પગની પાની
 સુધીનો ડાહસો; જમ્મો
 કમળો=ખાંચ વગરનું
 બદન.
 બસ=બહુ
 સ. ૧) ઘેરોને ટાઢ
 કેમ વાતી નથી? સ ૨)
 ભરવાડ ક્યારે જીન
 કાતરી લે છે? સ ૩)
 જીનનો ઉપયોગ કહો?
 સ. ૪) જીનનાં કપડાંથી

ટાઢ કેમ વાતી નથી?
 જ, ૪) શરીરમાંથી
 ગરમી નીકળી જવા
 પામતી નથી તેથી.

પાઠ ૬૯ મો.

આંગણું=આરણ્ય આ-
 ગળની જગો
 તમીયું=નીચેનો ભાગ
 ભેજ=શરદી.
 સાગ=માકડાની એક જાત
 વાડો=ધરતી પાછળની
 ખુલ્લી જમીન
 ક્યારો=ચોરસ ખાડો
 રંગબેરંગી=જીવંત જીવ
 રંગના
 અબ્યાસનો=મણવાનો
 ખેસતા રડિતાના
 પડવે=સુદ પડવો
 ચોખડીએ=વખતે
 ઉભરણી=ભોંયતળી આ-
 થો ઉંચાઈ
 ખાસ=જાણી જોઈને
 કુંભી=ધરનાં ઉભાં આ-
 ડાં લાકડા ખેસાડવા
 માટેની ખેસણી
 હોત્રાણું=જો દેવરાવતી
 તે
 પરમાજ=ધરમાં ખેસતાં

પહેલો ખંડ આવે
 છે તે
 ઓસરી=ઓટલી
 દેરાસર=દેવને રાખવાનું
 ઠેકાણું
 પૂજન=સેવા
 સોડું=રાંધણી, રાંધવા-
 નો ઓરડો
 સરલાવતું=છાપરા ઉપર
 કામગીરી બંધવા
 ખાણીઆર=ખાણીનાં
 ખેડાં તથા ગોળા મૂ-
 કવાની જગો
 કેહાર=અનાજ ભરી
 મુકવા માટે લાકડાનો
 ખતાવેલો તે.
 ધુમાડીઉં=ધુમાડો ની-
 કવવાનો રસ્તો
 દેરાઈ=ભરાઈ, ગોંધાઈ
 દેનાં પગલાં થતાં નથી
 =રોગ આવતો નથી
 જનજર=સંરાસ
 છીંડી=ઓરડાની પછા-
 ડીનો નેવાં પડવાનો
 ભાગ
 સાંડી=નીસરણી
 કથાનખાનું=એસવાઉ-
 દવાનો નુખ્ય ઓરડો
 મોટા=પ્રખ્યાત, તામી

ચા
 ખુખીથી=મધાઈથી
 વેલ=વેલા
 ખાંડી=ખુંડી
 તાકાં=મોટા ગોખલા
 મોભ=ધરતું સૌથીઉંચું
 આડું લાકડું
 સાકટા=વળીઓ
 પકળીસા=છાપરાનાં સા
 કટા સાથે જડેલી
 ખાટીયાની ચીપો
 કામડું=વાંસની બે શા-
 ડમાંની એક કાડ
 છત=છાજ
 તરફમ=તડન
 ઝડખો=ગોખ, રવેશ
 બેસક=નકકી
 સવરવાળું=સગવડ લા
 રેલું; વગવાળું
 પાઠ ૭૦ મો.
 ઓળો=છાયો, પડછાયો
 ઓછાયો=છાયો; પડ-
 છાયો
 મદારી=ખેત્ર કરી બ-
 તાવનાર
 છાયાયત્ર=ઓળાપરથી
 વખત જાણવાનું મેત્ર
 સાધન=સાહિત્ય
 સ. ૧) અસહનના વ-

ખતમાં ધરિઆળ
 હતા?
 શ. ૨) ત્યારે વખત
 સા ઉપરથી જાણતા?
 પાઠ ૭૧ મો.
 ધરિઆળ=વખત જા
 ણવાનું યત્ર
 ચંદો=ધરિઆળમાંઆં-
 કા માંડેલો ગોળ ભાગ
 પગથીયું=નાની ઓટલી
 I=એક
 II=બે
 III=ત્રણ
 IV=ચાર (૫-૧)
 V=પાંચ
 VI=છ (પાંચ +
 એક)
 VII=સાત (પાંચ +
 બે)
 VIII=આઠ (પાંચ +
 ત્રણ)
 IX=નવ (દશ—
 એક) પહે-
 લો એક છે
 X=દશ
 XI=અગીઆર (દશ
 +એક)
 XII=બાર (દશ+બે)

કુંડાળું=ગોળ ચકરકું
ધડિયાળ વખત ને-
વાનું યંત્ર

મિનિટ=અઢીપણ, સાઠ
સેકન્ડ,

દારે=ખાળુએ

અંતરે=છેડે, આધે,

દૂર

કમાન=પોશાદતી પટ્ટી

કે તારનું યુંજીયું

સામટા=ખંચા

મધરાત=વચલી રાત.

ઝડપ=કિતાવળ

કુંચી=ચાવી

ઉકલતી=કેલતી

સ. ૧) ધડિયાળમાં

કેટલા કાંટા હોય છે!

સ. ૨) એ બંને

કાંટા સરખા હોય

છે?

સ. ૩) નાના તથા

મોટા કાંટાથી યું

જણાય છે!

સ. ૪) ધડિયાળ ને
તાં શિખવાને માટે
પહેલાં યું જોળખ-
વું જોઈએ ?

સ. ૫) ચંદ્રપર કેટલા

સુધી આંકડા મારેલા છે

સ. ૬) નાનો કાંટો

ખાખર આડપર હોય

ત્યારે મોટો કાંટો કયા

આંકડાપર હોય ?

પાઠ ૭૨ મો.

પટ્ટીકું=ખંડળ, નાનો

પટ્ટો

સમતોલ=સરખું વજન

તોળ્યું=જોખ્યું

દાંડી=ત્રાંજવાં બાંધે છે

તે લાકડી

ચીચવો=એક કિલા

લાકડાપર બીજાઆડ

લાકડાના મધ્ય બિં-

દુમાં સાલ ધાલી બે

છેડે બેસવાનીરમત.

વ-તું=વધારે

મધ્ય=વચલા

સેજસાજ=જરા

તાજ્યું=તોળવાનું સમ

ધન

પદ્યું=છાપડું

છેતયો=હજ્યો

પાધરો=સીંચો

તોલ=વજન

સમાન=સરખી

છેડે=આધે

યુક્તિ=તદબીર, સિક-

મત

ખાધ=નુકશાન

સ. ૧) આપણને માલ

આછો ન મળે તે

માટે તાજવાની ખા-

બતમાં શી તપાસ

કરવી!

ભાગ ૩ નો.

સમાપ્ત.

કવિતાની સમજૂતી.

પાઠ ૭ મો.

આપણી આનુયાનુએ, ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તે-
જ છે. બાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેલા છે (૧)
ભોંયમાં પેશીને ભોંયરામાં કંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નહારાં
(કોઈનું જીવું કરવાના) વિચાર કરીએ તે પરમેશ્વર જાણે છે (૨)
રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની ખાલી જગ્યા શોધીએ પણ
પરમેશ્વર વગરની કોઈ પણ જગ્યા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે
ખરેખર પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮ મો. પરમેશ્વરની પ્રાર્થના.

અરે ! દેવના પણ દેવ હે ! જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને
પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો
હે ગરીબોના બેઢી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે.
હે (૧) પરમેશ્વર તમે માના મા બાપ છો, અને તમે હંમેશાં બધાનું
પોપણુ કરનારા છો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે, હે ગરી-
બોના બેઢી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૨)
હું, ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું, મારી કંઈ
પણ વાત તારાથી અજાણી નથી; (મતલબકે બધી તું જાણે છેજ)
હે દયાળુ તમે મારો જીવો માફ કરો, હે ગરીબોના બેઢી (પરમેશ્વર)
મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૩) અમે નાના છોકરાઓ
હાથ જોડીને (કરગરીને) હાંડીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી બુદ્ધિ
વધીજ આપી છે; માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં
લાવો, હે ગરીબોના બેઢી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આ-

શરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાં વહાલાં છે તે બર્ધ
શરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જળરાં રહીએ; હમેશાં તમે ફક્ત અમને
અદ્યુદિ અપન્ને, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને એક તારોજ
આશરો છે. (૫) મેં તમારી જરાપણ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ
આપના ગુણ ગાવાની (ભજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તો પણ
ક્યા લાગીને (મહેરબાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો હે ગરી-
બોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૬)

પાઠ ૧૬ મો સત્ય.

અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું, અને નકંડી સાચું બોલવું,
કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનીઆમાં આબરૂથી
પકાયલા રહેવું. (૧) સત્યના બીજથી સત્યનું મોટું જાડ થશે,
અને તેનાં લાભકારી સારાં જાન મળશે. સત્ય રૂપી જાડની નીચે
માણસો આશરો લેશે, તેથી તેમનાં દુઃખો જતાં રહેશે; અને બધાં
સુખ મળશે; (૨) દુનીઆનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે)
રહેલાં છે. માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી
પડશે. જેમ સત્ય રૂપી સુરજનું તેજ ધણું પ્રકાશશે, તેમ કપટ
અને નહારી બુદ્ધિ (સત્યની) બીકથી નાશ પામશે. (જતી રહેશે) (૩)
કદાચ કોઈક કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે, (જાહેરમાં આવશે નહિ) તો
પણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતક્ષય કે સત્ય ઉધાડું પડશે.
જેમ સુરજ કદી વાદળોથી ઢંકાઈ જાય છે, તો પણ તે પાછો
ફરીથી ખુલ્લો થઈ પ્રકાશે છે તેમ. (૪) સાચને બુદ્ધિસાન નથી,
(સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ પણ
થતો નથી; માટે હમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનીઆમાં જીત મેળવશી.

સત્ય ધણું દુઃખ નકંડી યાગે છે, સત્યના જોડું જોર ખીણું નકંડી નથી. (૫) સત્યમાં હંમેશાં ખર્ચ સુખ રહેલું છે, એટલુંજ નહિ પણ સત્યથી પરમેશ્વર ધણા ખુશ થશે. વળી સત્ય વગર ખીજે કોઈ ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જીતો અને હંમેશાં ખુશ રહે. (૬)

પાઠ ૨૪ મેં પશુઓના ટોળામાં તકરાર.

ચોપગાં જનવરોમાં એક વાંધો પડ્યો, તેથી તેઓ પોતે સામ-સામા સવાલ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી; (મેંમાં થયાં) અને ત્યાં બધાં નર અને માદા બેઠાં. એટલે ગાય બોલી-હું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા ગુણોની (ઉપયોગી પણાની) કદર કોણ કરશે. અત્યંત કોઈ નહિ. મારાં વાછરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે, અને દૂધ તો બીજાં ખાય છે; તો પણ મારા પર થતા જુલમનો કયાં પાર છે ? (ચોપગાં, (૧) કુતરો કહે હું વહાલું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું, ધણીનું અન્ન ખાઈને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂણનો બદલો વાળી આપું છું, અને વળી રાત દહાડો સેવા પણ કરું છું. (ચોપગાં) (૨) ગધેડો કહે છે કે બેવડૂ (અકંકલ વગરના) માણસ મને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે ભાર કોણ ઉપાડે છે. ભારે વજન લાધે, (પીઠ પર ભારે) તો પણ વગર તકરારે હું ચાલું છું; પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ ક્યાં જાણે છે (ચોપગાં) (૩) ઘોડો કહે હું સીંચીરે દુઃખ વેડીને ચાકરી કરું છું, અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં. ધણીને પીઠપર બેસાડીને રસ્તો કાપું (મુસાફરી) છું, તો પણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે ? (ચોપગાં) (૪) જીંટ કહે છે મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું છું, તો પણ કોઈ ધાતકી મુસાફર પાણીને માટે મને મારી

નમિ છે. (રણુમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પેતાનો જીવ બચાવવાને જાંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાઈ રહેલું હોય છે.) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરું છું. (ચિ.પગાં) (૫) હાથી કહે રાજની અંબાડીનો આધાર મારાપર છે, (મતલબ કે મારાવડે અંબાડી શોભે છે,) મારાં પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શોભે છે, તેથી હું પશુઓમાં મોટો સરદાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું. (ચિ.પગાં) (૬) બકરો કહે હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી, તોપણ માણસો મારું માંસ ખાવાને માટે તકલીફ રહે છે, તેથી હું ચંડાળના સાથે કપાઈ મરું છું. કહો મને બીન ગુનેગારને ઇનસાફ ક્યાં મળે છે ? (મતલબ કે મળતો નથી) (ચિ.પગાં) (૭) બબડ કહે મારા બેરથી ખેડુત હજી (જમીન) ખેડે છે, મારાપર બધી દુનીયાનો આધાર છે હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો બાર ઉપાડું છું તો પણ મને જરાપણ આરામ મળતો નથી. (ચિ.પગાં) (૮)

[દોડરો.]

ગધેડો, બકરો, બબડ, હાથી, ઘોડોને ગામ જો બિચારાં પાણી : બીજાના ભરોસાપર અશ્ર્દ્ધાયા છે. વિશ્વમાં નહારાં કામને માટે જોકે સરકાર સજા કરે છે; તો પછી પશુ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુરસે થાય નહિ ? (મતલબ કે થાયજ.)

પાઠ ૨૭ મો કવિતા.

જુઓ કે જાંતુની જાતમાં કીડી પણ અનંજ એકલું કરે છે, અને બધી સાથે ગળીને હંમેશાં સંપત્તી (હળીમળીને) દરમાં રહે છે.

પાઠ ૩૨ મેા પક્ષીઓના ખુશાલી.

ઝાડ, છોડવાની ડાળીઓ હાથે છે, અને પવન પંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં ગાતાં ઉડે છે. (મતલબ કે કસોલ કરે છે.) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં, પરમેશ્વરનું ધ્યાન કરતા, જંગલમાં ચેનબાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં રતાં ટોળામાં હળીમળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાત કહે છે. ખુશીઓ પક્ષી હંમેશાં ઝાડ છોડવાની ડાળીપર ડોળે છે. (૧) કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે; કોઈ દાણાં ખાતાં જાય છે, કોઈ ફુલમાંના રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ઓવારે દોડી જાય. બધા પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રરતે પાછા રે. સાંજે માળામાં બચ્ચાને સુખે બેઠેલા જોઈ સુખે છે. પોશાટતાં ઉડીને દોડે છે અને કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે બુલતાં રળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે, તે બધાં પંખીઓ દેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે. તે મીઠો માલ મળ્યા રહીને ખાય તો પશુ ખુટે નહિ એટલો છે. તે ખાઈને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ઠંડાણે આવી નિરાંતે બેસે છે. રજો સારી રીતે હાથે છે. (૩)

ઉદ્ધમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તો પશુ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે, મતલબકે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસો અને અનાજ મેળવી શકાય છે; મહેનતથી રાજની પદવી લેવી હોય તો તે કાંઈ આથે નથી મતલબ તે પશુ મેળવાય છે.

મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે. મહેનતથી આપણે
હાઓ તુરત જતી રહે છે, મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું
શોધી કાઢે છે; અરે બાળકો તમે મહેનતને ધમ્મછેલું જાણ આપનાર
જામ બરાબર જાણો. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ધણો લાભ મેળવાય છે.
સારૂ સૌએ આજ્ઞાસ છોડી દઇ મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૬ મો.

શ્રીષ્ઠ રૂતુનો તમાસો.

પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે શ્રીષ્ઠ રૂતુમાં જોઇ લીની. જાડની ઠંડી
છાયામાં ફૂલ, જળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી
બોલતી હતી, તેથી આ આંખાનું જાડ સારું દેખાય છે. જેમ જેમ
મીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની)
સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંખો-જંગલમાં અને જાડોમાં રમતી
અને ખુશ થતી વસંત (ઋતુ) અને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી
રખડતી ગર્ધ પછી ગરમીની ઋતુ થઇ એટલે આંખાપર બહુ સારી
કરી આવી, તેને સારી લીલી છમ જોઇને માણસો (તે લેવાને)
લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ધણો લાપ પડે છે તેથી કરીએ
જાડપર પાકીને ખરી પડે છે; પછી રસદાર થઇને સારો કેસરીઆ
રંગ ધરે છે. તે (કરી) રસથી ફુનીઆના લોકોનું મન પોતાની
તરફ ખેંચતી તેથી કરીની મજા મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ-બુએ
આ ગરમીની ઋતુમાં ખામ ધણો થાય છે. તેથી પક્ષી જાડને જંગ
મલે જંગલે ફરે છે. હું (કોયલ) ટહુકાથી મજાસનું મન મારા
લેરફ ખેંચું છું, મારું રહેઠાણ આંખના જાડ પર છે. (૧) હું મારા
જાડ રંગના સરીરથી જાળખાઉં છું, અને મારા મધુરા સ્વાદ વડે

બખણાડિ છું. હું (માણસોને) ગાયનના સ્વ સમજવું છું, અને
મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ઘણો ગજવી મૂકું છું. (૨) મોગરો
જુઓ આ બાગ સદેહ મોગરાના પૂગથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે.
વેલાઓમાં ખીલેલી કળીઓ છે તેથી સરીરમાં સારી વાસ બનાય
છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા
લોકોએ મને ગીષ્મનો ખીલેલો બાગક ગણ્યો છે.

મંદ્રવજ્ર

આંખો, કોયલ અને મોગરો એક હારમાં સાથે ગાય છે,

આંખો કહે ફેરી રસદાર હોય તેજ સારી.

કોયલ કહે હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખાણાડિ છું.

મોગરો કહે બટમોગરાની મીઠી સુગંધ છે,

બધા કહે છે અમે સારી અને શોભીતી મીઞ્મ રતુ બાણીક

પાઠ ૪૦ મે.

શ્વચ્છ પાણીથી બરેલી સારી નદી જુઓ, તેને કાંઈ નાનાં
મોટાં ઝાડો ઉગેલાં છે. એમાં જુદા જુદા રંગનાં નાછલાં મગ્ન કરતાં,
અને કિનારાપર લીલું છમ જેવું ઘાસ પશુઓ ચરતાં જણાય છે.
બધા શહેરનો સારો દેખાવ નકકી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નહા
વાનું, ઘોવાનું, પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

પાઠવાર અથવા શબ્દો તથા નોંધાક્ષર.

પદાર્થપાઠો	પ્રાણીઓ	ચિત્રો	વર્તો	પુસ્તકો
સામાન્ય	વનસ્પતિ	વર્ણ	વ્યાખ્યાની	પતિત
પ્રવાહાર	અનન્ય	અનુરવાર	વિમર્ગ	મદ્ય

ફૂંફડ	અબ્બુકેતું	વિદ્યાવ્યાસ	ત્રંગલ	મૂર્ખ
કળિયુગ	હિંચો	બુદ્ધિ	હિંડાડે	ખર્ચુપાન
આવક	પસ્તાયા	અકકલ	સ્રીપુરુષ	ભક્તિ
જન્મ	ચોદશ	સ્વભાવ	નીવડ્યો	અભ્યાસ
શિક્ષક	વર્ગ	સંહ	કેટા	શુદ્ધ
આશ્રય	અંતઃકરણ	કુકુંબ	પ્રીતિ	લગ્ન
દોડ્યો	આશીશ	ખૂચેસો	ટંગાવી	કૃપા
કીમતી	સતર	ખરીવા	હોશિઆર	વર્તીશુ
અર્થો	વહેચણુ	મુશેમિત	અટકાવ્યો	વિધિપતિ
જગતી	સ્વામી	રતુતિ	પ્રાર્થના	શક્તિ
વિચાર્યું	દુઃખ	ગર્વ	શિખામણુ	સિદ્ધપુર
હંમેશાં	પ્રમાણિક	પોલિસ	વૃદ્ધ	આગ્રહ
જાત્રા	ઉંમર	વિધવા	ધન્ય	જાતો
દ્રવ્ય	લેખ્યું	તાક્યું	વિકટ	યુદ્ધિદિર
અર્જુન	વર્તાણુંક	દુર્યોધન	રમાડયા	દ્રૌપદી
ધર્મરભક્તિ	નક્કી	ચિત્ર ગુપ્ત	ગર્વર્વ	કૌરવો
હુઆ	ક્ષમા	ન્ય.ય	સાક્ષી	નિસાસો
ગૃહસ્થ	ધ્યાન	વિહંગપુર	શિયાળ	મહોદત્ત
મશકરી	પિત્તળ	સ્વાદે	નિશ્રય	અસત્ય
વૃક્ષ	આશ્રય	કુદ્દ	અન્ય	સ્વર્ગ
પ્રમાણુ	વર્તમાન	પત્ર	લક્ષ્મી	ચિત્ર
વંચાવ્યો	પથર	લેવરાવ્યાં	વિધર્થી	સ્વરૂપવાન
ચોંટાટ્યા	ધંદ્ય	છિદ્રો	ખુદ્દલાં	નાદા

વિદ્યાન	નિર્ણય	કિલ્હી	પ્રખ્યાત	પરાક્રમી
વિદ્યા	મન્થર	શુક્તિ	શબ્દો	નમ્ર
વિષ્ણુ	પ્રસાદ	પુસ્તકાલય	વૃતાંત	વેશિંગ્ટન
રાણો	અનુભવ	ચિનંતી	રિચતિ	ઘર્ષાખોર
નિકાલ	તુલ	પ્રાણી	પ્યાર	ઢેબ
નિદોષી	લલુ	ફાડાળ્યા	ધકકો	માર્યોગ
દોષ	સદગુણી	કન્યાઓ	ગુણ	પ્રદર્શન
તદલીન	વિષય	વર્ત	નૌતમ	સ્ત્રી
શિક્ષણ	કિલ્હી	અગત્ય	પુષ્કળ	સંપ્રદુ
ચેત્ર	અત્યારે	તરરયા	વિસામો	ધર્માદા
આરતીવાદ	ચોકામું	તર્કપ્રસાદ	વળગ્યો	શેખસદ્દી
ખગ્ગાં	પુત્ર	ઉગાડવા	ગાથું	ગુરુસે
પ્રયાસ	ફાટ્યો	સમજાવ્યું	પ્રીત	રળાકે
નિર્મળ	ધાન્ય	ધાર્યું	વિપતિઓ	ચિંતવ્યા
વંશપરંપરા	ધમ્મતા	નિત્ર	હુકો	ગાંડ
નિરોગી	ગુણુઓચરે	આસ	ગુલાં	સિનાથ
દુર્ગંધી	અયોધ્યા	કૌશલ્યા	કેકેયી	સુમિત્રા
સદમથ	રાતુધન	રામચંદ્ર	ઉથાપશે	સંદેહ
ધિકાર	ધુણાં	અકર	અમકારા	રિચર
ફેંકવું	અમકાર	અકુંઠ	બીજમ	અકુ
કેકિલા	ટહુકા	ચિંત	આમ્ર	સ્વામ
ખ-ચો	પ્રદુલ્લ	કુશળ	પ્રદુલ્લ	પુરુષો
અશ્રિમ	શિખર	દહેર	દરેચો	બાકો ચુકો

આકૃતિ	ગાઠવ્યા	પર્વત	શેત્રુંજે	પાવાગઢ
વચ્ચે	જેખયું	લસુંદ્રા	પૃથ્વી	ઠંક
પ્રવાહ	નિચાણ	સમુદ્ર	બન્યું	વિચિત્ર
ગમ્મત	પિછાણીએ	ભુરું	ભુશિર	૨૩૯
નિશાન	તૂટી	દીપકદપ	ક્રિયા	સામુદ્રકુની
સજ્જડ	ચોંટી	ઝાંપે	ફાળકા	તાંતણા
ઢઢ	ખોળીઆં	કુટી	ગિટલીદંડા	ઓફિશ.
છંટાતું	મીણબ-તી	ઓવરસીઅર	દુરસ્ત	તિજેરર
કોથળી	શરાફ	દાકતર	પ્રાંત	ચોયાંધી
વિલાગ	મુખ્ય	કમિશ્નર	આધકારી	વ-તો
ધન્વેકટર	૩૫૫ટી	મેનેજર	બોર્ડ	સંમતિ
મુન્સફ	પરીક્ષા	બંદુકો	શીખ્યો	ડહાણું
ચિકાર	હિમ	કિરણો	વસ્તુ	કુંકણી
ગતિ	કુંક	લાલચોળ	ગાવિંદ	મિહાષ
કંટાળતો	આરોગ્ય	અગ્રેજ	કુંટણ	જુઆળે
બાઝી	પ્યાલું	હલાવ્યું	ચિનાષ	સળગાળ્યો
રેડયો	પીગળ્યો	લિલાશ	વિસ્મય	પામ્યા
ધર્મ્યું	ગમ્યું	ગાઠવ્યાં	વાંકાચુંકી	વસ્તુ
ગુરુજી	કુંમર	લદ્દા	દીપ્યું	વળ્યો
તપાવ્યું	કોદાળી	દિવાલ	ખીંટીઓ	મઠિઆળ
ચપ્પુ	સ્કં	નકકર	પિળાશ	ઝરપે
નિતારી	ગળણી	પોંક	કંડી	હિંદુસ્તાન
ઉત્તર	હાંસોટી	હુમસો	પુષ્ટિ	દળયાથી
બરછટ	ગુંદી	ભુમું	ફોટલા	ખટાશ

ગંજી	શોપાય	નરસિંહ ચિરાએલું	અગમીઆ
કૃષ્ણલાલ	સૂંઠ	વૈતરી અવસ્થા	ધંડાં
ધયલ	નિરાંત	માત્ર પોષણ	પક્ષી
થોડ્યો	ઢાળાવ	પ્રાણી ગુચ્છા	કુંપળો
રૂવાંટી	રાક્ષી	ખિલાડી ઠેકડા	ગતિ
દુશ્મનો	કુમખા	રતુમડો કટલા	તૂલ
હુરાવ્યાં	ઝબકી	ધર્મશાળા યુક્તિ	શ્રીધર
વિકરાળ	વરૂ	કીકિઆરી પકકું	લોકડી
રાત્રે	હુચ્યું	ધુરકવા ગુસ્સા	કોડી
ઉંદરો	ધંટડી	ચીરું સિંહ	ચોટયું
યાળ	ઠેલણુ	ગર્જના ધ્રુજતા	કાઠિઆવાડ
પતંગીઆં	હાડપિંજર ટાંગ્યું	ખિઆમણું	પાંસળીઆ
કદરૂપું	કોવત અગત્ય	કુકકો	કાંકું
પદાર્થ	હૃદય ગોટલો	રૂઝાતે	નિશાની
લફ	ગલેફ શોભિતું	તળીઉં	સુવાળું
પહુર્યા	કુમળું કુકર	ઢારઢાંકર	ઓઢો
ખસ્કુટ	ગલપટા ઝબલા	આંગણું	થાંભલા
કુંલીઆ	વેઢ છીંડી	રંગબેરંગી	જડયા
સરડાંયું	ઝરખા મિનિટ	સૂર્ય	ડગડગા
રીંછ	લિપિ અઠાવીશ	કુંચી	ટકોરા
અમેજી	ત્રાજવું તોળવા	પલ્લા	ખાંચું મધ્ય.

ચોથી ચોપડીના અર્થ

૦-૬-૦

ભૂગોળના સવાલ

પાઠ ૩૮ મો સ. ૧) પ્રલહાદ શું ધંધો કરતો હતો? વલસાડથી પારડી કઈ દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઈ નદી આવે ? પારનેરાના ડુંગરના શિખરપર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પછી પારડી આવીને તેઓએ શું કીધું ?

પાઠ ૩૯મો. સવાલ) ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે? આમુથી ખીજાનાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેટી, અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો ? નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વતપર ખંગલા, કિલ્લા, દહેરાં વગેરે બાંધી શકાય ? મેદાન એટલે શું તે સમજાવો ? લસુંદ્રા, દેવકી ઉનાઈ, તુલશીસ્થામ એના કુડમાં ઉના પાણી સાથી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયા તે સમજાવો ? મેદાન અને ડુંગરનો ઉપયોગ કહો ?

પાઠ ૪૦ મો. સવાલ.) વરસાદના પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે ? નદીનો ઉપયોગ કહો ? નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે ? સરોવર શી રીતે બનતાં હશે ? સરોવરના પાણી કેવાં હોય છે ? કયા સરોવરનું પાણી ખારું હોય છે ? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે ? અને ખારા પાણીનું કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૧ મો સવાલ.) સમુદ્રનું પાણી ખારું શા માટે હોય છે ? સમુદ્ર કેટલો ઉંડો હોય છે ? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે ? સમુદ્રમાં મોજાં સાથી થાય છે ? સમુદ્રનું પાણી રાતું, બુરને પીણું દેખાવાનું કારણ શું ? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨ મો. સવાલ) હજીરો ક્યાં છે ને તે જ્ઞાને માટે પ્રખ્યાત છે? ફરીઆ વિષે થોડીક વાત કહો? ભૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજાવો. ખેટ શીરીતે બનતા હશે? દ્વીપકલ્પ એટલે શું? કષ્ટ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે? સામુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજાવો ?

પાઠ ૪૩ મો. સવાલ.) ગાડા ને હળમાં શેનું લાકડું વાપરે છે અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું? લુહારને ત્યાં શું જોયું? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? શણનું શું બને છે? ગામડામાં વસવાયાં લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે?

પાઠ ૪૪ મો. સવાલ,) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો? અમદાવાદ ક્યાં છે? શું છે? ને જ્ઞાને માટે પ્રખ્યાત છે?

પાઠ ૪૫ મો. સવાલ.) કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા? તેમની સાથે કોણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો? ફાજદાર, આવરશીઅર અને તિજોરરના કામ કહો, ? વેચાણ, ગીરોખત કયું ખાતું નોંધે છે. ? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ?

પાઠ ૪૬ મો. સવાલ.) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો? એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવીએ કોણ કરી શકે? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો? અને ને ખાતાઓનાં મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે? તાલુકાના લેણુ દેણુ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે? પાઠ ૪૭ મો. સવાલ.) કલેક્ટરને મુખીએ શી બાબતની અરજ આપી? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે? જિલ્લાજડજને શું કામ હોય છે ?

ડ્રીલ માટે આપેલી સૂચના પહેલી ચોપડીના

અર્થમાં જુઓ.

કડાંની ડ્રીલ.

કડાં લોઢાના સળીઆનાં બનાવેલા હોય છે અને તેનો વ્યાસ એક બિલ્લસ જેટલો હોય છે તેની જડાઇનો પરીધ બે ઈંચનો હોય છે. અને તે રાતા, પીળા વાદળી વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગ થી રંગેલા હોય છે. તેથી તે શોભાયમાન દેખાય છે.

૧) કડાંની દરેક રમત અગીયાર સુધી કરાવી બારે હાથ કડાં સાથે લટકતા રખાવવા.

૨) છેલ્લી રમતે બારે કડાં જમીનપર મુકાવી દેવડાવવા. મુકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી.

૩) કડાં મુઠ્ઠીમાં જોરથી દાબીને પકડવા. અંગુઠો ટેકણુમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવા સુગમ પડશે.

રમત ૧ લી-તૈયાર-કડાં લેવા તત્પર થવું. ચાલો-બે કડાં બે હાથમાં લઇ હાથ પગની સાથે અડાડેલા રાખવા.

૧) બેઉ હાથ ઊંચા.

૨) બેઉ હાથ નીચા

રમત ૨ જી-૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા ખભાની સીધી લીલીમાં (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) ૨) બેઉહાથ પીઠગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવા.

રમત ૩ જી-બેઉ કડાં એકઠાં કરી વચ્ચેથી બેઉ હાથે સા. મસામા પકડવા. ૧) ધુંટણુમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાંપર વજન રાખી બેસવું એટી ઉંચી રાખવી (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા)

૨) જિભા થવું ને કડાં માથાં ઉપર ધરી રાખવા. (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકાવી નેધએ.)

રમત ૪ થી-કડાં છુટાં કરી અડેક હાથમાં પકડવા ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લાંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઊલટું.

રમત ૫ મી-૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઊલટું.

રમત ૬ ઠી-૧) જમણો હાથ જાંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) ડાબો હાથ જાંચો (જમણો હાથ નીચે લટકતો રાખવો.)

રમત ૭ મી-૧) બેઉ હાથ જાંચા (મુઠીઓ સામે ૨) બેઉ કડાં પગનાં આંગળા આગળ (પગ છુટાંછુટાંથી સીધા રાખવા.)

રમત ૮ મી-બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠીઓ સામે સામે) ૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઈ ફેરવીને ઉંચો રાખવો (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો.) ૨) એકથી ઊલટું.

રમત ૯ મી-૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા (મુઠીઓ સામા સામે) ૨) બેઉ હાથ પાછળ લાંબા.

રમત ૧૦ મી-૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાડવા.

આંકનો ઉપયોગ.

૧) ૧ સાવકાની ૧ કેરી તો ૧૧૧ રૂપિયાની કેટલી ?

૨) ૧ આનાની ૫ કેરી તો ૧૦૦ કેરીનું શું ?

- ૩) ૫ ચોપડીના ૧૦ રૂપિયાં તો ૧ ચોપડીનું શું ?
 ૪) ૧ ગાયના ૧૨ રૂપિયા તો ૯ ગાયનું શું ?
 ૫) ૧૫ ટીકીટના ૩૦૦ રૂપિયા બેસે તો ૧ ટીકીટનું શું ?
 ૬) ૧૨ આનાની ૧ ટોપી તો ૨૦ ટોપીનું શું ?
 ૭) ૧ સાવકાની ૧૨ પેન તો ૧ પાછની કેટલી ?
 ૮) ૧ આનાની ૬ લખોટી તો ૨ પાછની કેટલી ?
 ૯) ૧ આનાના ૫ શેર બીંડા તો ૧ શેરનું શું ?
 ૧૦) ૩ સવાકાનું ૧ નાળિયેર તો ૩ આનાના કેટલાં ?
 ૧૧) ૩ આનાની ૧૮ સોપારી તો ૧ સોપારીનું શું ?
 ૧૨) ૧ ટીકીટના ૨૦૦ રૂપિયા તો ૪ ટીકીટના કેટલા ?
 ૧૩) ૧ પૈસાનું ૧૫ શેર તો ૧ મથુ ૫ શેરનું શું ?
 ૧૪) ૨૧ રૂપિયાની ૨૮ ફરી તો ૧ ફરીનું શું ?
 ૧૫) ૧ રૂપિયાનું ૧૬ શેર તો ૩૦ ૦૦૦ કેટલું ?
 ૧૬) ૩ આનાનું ૩૦૦ શેર તો ૩ રૂપિયાનું ?
 ૧૭) ૨૦૦ રૂપિયાનું ૧ મથુ તો ૧૦ શેરનું ?
 ૧૮) ૧૭૦૦ શેરના ૫ રૂપિયા તો ૩૦૦ શેરનું શું ?
 ૧૯) ૮૦૦૦ શેરના ૫ રૂપિયા તો ૧ રૂપિયાનું કેટલું ?
 ૨૦) ૩૫ શેરના ૮૦૦૦ રૂપિયા તો ૧૦૦૦ મથુનું શું ?

તમામ જાતનાં પુસ્તકો વેચનાર.

શાહપોર.

સુરત.

}

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કોના
સોલએજન્ટ.

શા. મગનલાલ મોતીરામ.

ઘોરણુવાર સંપૂર્ણ નોંધ બુકો.

મારા તરફથી વર્નાકયુક્ત ટેકસ્ટ બુકસ રીવિઝન કમિટીએ તૈયાર કરેલી વાંચનમાળાના ત્રીજા ભાગમાં આવેલા દરેક સામાન્ય જ્ઞાનના પાઠો (પદાર્થ પાઠો) ની સંપૂર્ણ નોંધ એ નામની ઘોરણુવાર બુકો છપાય છે.

જેની અંદર ટ્રેનિંગ કોલેજમાં શિખવવામાં આવતી પદાર્થ પાઠોની ઉત્તમ પદ્ધતિ મુજબની નોંધોનો તથા અતિ ઉપયોગી ટુંકસારનો સમાવેશ કરવામાં આવેલો છે.

આ પુસ્તકો શિક્ષકબંધુઓને પદાર્થ પાઠોની સંપૂર્ણ નોંધો કાઢવામાં મદદગારરૂપ થઈ પડશે એટલુંજ નહિ પણ આ પદ્ધતિ મુજબ બાળકોને શિખવવામાં આવશે તો બેશક આ પુસ્તકો ઉભયને લાભકર્તા થઈ પડશેજ.

આ ચોપડી મારા કેટલાક બંધુવર્ગ તરફથી બહાર પાડવા માટે ભલામણ થઈ હતી, તેથી મેં આ ખોટ પુરી પાડવાને પ્રયાસ કીધો છે; જે મારા શિક્ષક બંધુઓ એનો ઉપયોગ કરશે તો મારો પ્રયાસ સફળ થએલો સમજીશ.

શાહપોર
મુરત }

લી. સેવક
સી. એમ. શાહ.

બીજા ઘોરણુના પદાર્થ પાઠોની સંપૂર્ણ નોંધ બુક તૈયાર છે. કીંમત ત્રણ આના.

જાહેર ખખર.

કિન્ડરગાર્ટન સીસ્ટમ મુજબ. નવાં ધોરણ મ

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો તરફથી જાહેર પડેલી ખુ

બાળ વર્ગની નોટ ૦-૧-૬ સાતમીના અર્થ છપાય છે ૦-૮-૦

પહેલીના અર્થ ૦-૨-૦ અંકસંચકમૂળાક્ષરકિત્તા ૦-૧-૩

બીજીના અર્થ ૦-૩-૦ પદાર્થ પાઠ ભાગ ૧ લો ૦-૩-૦

ત્રીજીના અર્થ ૦-૬-૦ પદાર્થ પાઠ ભાગ ૨ જો ૦-૫-૦

પાંચમીના અર્થ ૦-૬-૦ ભૂગોળ પ્રવેશ ૦-૫-૦

છઠ્ઠીના અર્થ ૦-૭-૦

બુકસે મળવાનાં ઠેકાણાં.

વડોદરા. જંગનાથ પ્રભાશંકર પરિત રાવપુરા

મોહનલાલ મનસુખરામ હર્દેરાપુરા

નડીયાદ ન્યુ ગુજરાત બુક ડીપો.

મુંબાઈ એન. એમ. ત્રિપાડી પ્રિન્સેસરોડ

મોતીલાલ મગનલાલ કાલમ દેવીરોડ

વલ્લભાઈ નરભેરામ ઉમીયાશંકર મહેતાવાડ.

અમદાવાદ ચીમનલાલ યુનીલાલ આસ્તોડીયારોડ

મોતીલાલ મગનલાલ રીચીરોડ.

ભરૂચ ચોકસી કાલીદાસ અમૃતલાલ લલુભાઈનો ચક્રો

ભાઈલાલ હગનલાલ

સુરત કસનદાસ નારણદાસ નાણાવટ.

રાજકોટ. બેચર મેથન બખર.

અમલેશ્વર રામશંકર ગૌરીશંકર મેવાડ ખડકી.

કરોચી. બુકસેલર લાલજી હરજીવન મહેતા ખંદરોડ.

પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો.

શાહપોર.

સુરત.

સોલ એજન્ટ.

શા. મગનલાલ મોતીરામ.

